

LLETRES CATALANES

LLETRES CATALANES

de

Jordi de MONTSERRAT

1

TOLOSA DEL LLENGUADOC

1946

Biblioteca Montserrat

VI-a

12º . 850

*LLETRES
CATALANES*

A la Biblioteca
de l'Abadia
de Santa Maria
de
Montserrat

L'autor
Joan Vilas i Costa,
prevere
muntserratí

Pletzes Catalanes

DE

JORDI DE MONTSERRAT

NOU I VELL

1er QUADERN

—

TOLOSA DEL LLENGUADOC

1946

LLETRES CATALANES

ALS LLEGIDORS

SALUT

SINOPSIS: 1. Raó de les LLETRES CATALANES.—2. És un deute de fidelitat, de ciutadania i de vocació.—3. El sembrador.—4. No preguntis qui ho diu.

Déu vos guard, germans!

LA raó d'aquestes LLETRES CATALANES és prou clara i senzilla:

és senzilla, car en elles hè anat desgranant de mica en mica, segons se m'anaven presentant, els acudits, o les reflexions, o les converses, o les demandes de coses o de punts de vista referents a diverses necessitats o conveniències del benestar material i moral, particular i col·lectiu de Catalunya (n'hi ha que tenen una extensió universal, i en els principis potser totes);

és clara, puix, si és cert que tot bon ciutadà sempre té el deure de cooperar, a mesura de les seves forces, al bé comú de la societat; ara més que mai deu pensar-hi i contribuir-hi de la millor manera que se li faci entendent i li esdevingui faedor. Segons referència del Cardinal J. Verdier, el Papa Pius XI deia:

«Som en uns moments en els quals
a ningú li és permès d'ésser mediocre.»

2. En lliurar, doncs, al públic aquests fulls crec complir amb un deure de fidelitat, de ciutadania i de vocació; i per tal hom comprèn que si jo tenia la sort d'encertar tant en l'anunciat com en la solució de les

qüestions (aquestes mateixes en poden suscitar altres), n'estaria molt satisfet; si més no, ningú em llevarà el consol d'haver remogut els vils problemes, que s'hi toquen, com d'haver estimulat potser intel·ligències més fortes i més experimentades, per a que hi aportin llur concurs i competència i cooperació a major profit de la communitat. Quina satisfacció jo no tindria, si sabia que aquestes Lletres havien induït a uns a escriure, o fer conferències, a altres a reunir-se en aplecs o assemblees per tal de cercar fórmules i establir principis i prendre resolucions pràctiques en ordre a un futur regim de la cosa pública catalana millor, més natural, més humana, més cristià.

3. L'història del progrés ens fa saber que molt sovint, un autor o escriptor ha estat «ven del cridant en el desert», que preparava els camins a noves idees, o a moments perfeccionadors i progressius. I en això es verifica l'adagi: «Un és el qui sembla, i un altre el qui sega». Repareu, si us plau, amb quina abundor la naturalesa, tan vegetal com animal, llença a tot vent i escampa pròdigament, maternalment, les bones llevors i les freqüents ovulacions, per a donar les collites, i les cries necessàries o convenients a la conservació i fins als gaudis de la vida. I és justament per això que de part meua amb tal que la llevor escampada no resulti totalment baldera, en terra herma i de pedregam, en tinc prou. En tot cas la sega bé la farà un altre més sortós. Que Déu ho faci, i que la nostra dolça Catalunya vulgui merèixer-ho per a bé de tots, i sigui digna de conservar-ho i de dur-hi continuament millora. Tant de bó, i benaurats els ulls que podran veure-ho.

Recordra't, català, del vers del vell poeta:

«Planta arbres, qu'aprofitin al segle venidor.»

4. Per darrer mot, prec-vos, amics llegidors de bon seny, d'ésser ben amatents a la sentència lapidària d'aquell gran pensador humà, potser ja conegut vostre, Tomàs de Kempen (Llibre I de «L'Imitació» 5): «No preguntis qui ho ha dit, ans para esment qué tal és allò que hom diu.» Dita profundíssima, però tan sovint menystinguda: car l'home en tant diu la veritat, en quant diu allò, qu'és conforme amb la realitat de les coses. Prec-vos també de no contredir nèclament les coses dites abans d'haver-les ben estudiat amb calma i meditat amb serenor.

Llegiu, doncs, germans, i rumieu allò que amb bon intent hom diu en aquestes Lletres, ni per cap llei ni d'urc, ni de baixesa ho llanceu, ni ho deixeu caure a terra, que's perdi, o s'ofegui. Un dia la vostra consciència i la Pàtria us en podrien fer retrer

Amb Déu siau, amics, i salut!

Diada de Sant Jeroni, 30 setembre 1943.

JORDI DE MONTSERRAT.

I

RAO DEL CATALANISME

SINOPSIS: Preàmbul.—1. Ignorància del problema català.—2. Definició.—3. Fonaments de la qüestió catalana.—4. Argumentació.—5. Corollari.—6. Prova accessòria.—7. Dues menes de catalanistes.—8. En l'ordre polític.—9. En l'ordre social.—10. En l'ordre cultural.—11. Activitat artística.—12. En el ram de la música.—13. Un esglai.—14. Objeció.—15. Responsabilitat immensa.—16. La llengua maternal.—17. La doctrina cristiana amb català.—18. L'instrucció religiosa.—19. El conreu de la pietat.—20. Un Institut de cultura religiosa.—21. El catalanisme i els catòlics.—22. Argument d'autoritat.—23. Acabament.

Molt reverend Senyor Canonge:

FA uns quants dies, en el curs d'una conversa, em diguéreu el vostre pensar sobre els bascos i els catalans. En un mot us vaig dir que aital manera de pensar dels catòlics francesos (la mateixa que la dels catòlics d'altres països, derivada de fonts semblants i escampada arreu per semblants propagandistes) suposa una ignorància supina del que són els bascos i els catalans i de l'estat de la qüestió de llur problema nacionalista, com també un volgut desconeixement del veritable sentit de llur participació en la guerra civil espanyola. Refiant-me de la sinceritat del vostre pensar (que la qüestió rosellonesa podria enfosquir), alló que per causa del moment no puguí explicar-vos, com calia, ara vull fer-ho, si us plau, en aquesta lletra; la qual us farà veure, així m'ho penso, els motius que tinc com català i més encara com sacerdot d'ésser i de deure ésser catalanista.

2. Entenc per catalanista el ciutadà nat o incorporat a l'àrea geogràfica integral de la llengua catalana, que sent i actua el deure patriòtic, i professa el reconeixement i l'exercici dels drets naturals i adquirits de Catalunya, i per conseqüència la restitució de les seves

llibertats injustament violades, i la restauració dels seus usatges arbitràriament usurpats.

3. El fonament de la qüestió catalana és doble, l'un natural i l'altre polític.

Es cosa ben manifesta que la naturalesa ha donat al poble català una fesomia amb unes característiques antropològiques, etnogràfiques i lingüístiques diferencials dels demés pobles ibèrics, corresponents a una demarcació geogràfica determinada de la costa mediterrània. Aquestes característiques de mentalitat, de costum, de llengua... ens són tant pròpies, que per elles són fàcilment reconeguts com catalans, i distingits dels ciutadans procedents d'altres contrades. Particularment la llengua catalana constitueix una branca ben definida i diversa de les demés llengües romàniques, distinta en especial del castellà o espanyol, de forma que en tot cas presenta més clares afinitats morfològiques, sintàctiques, lèxiques i fonètiques amb els idiomes italià i francès.

A més d'això la florida de la producció literària catalana, les primícies de la qual, fins ara conegudes, ens les ofereix el s. Xè. amb les «Hòmilies» d'Organyà, correspon a les centúries XIV i XV, representada pel Bt. Ramon Llull, prodigiós polígraf llatí i català, pel bisbe d'Elna Francesc Eiximènic, teòleg fecondíssim, pels historiadors Boades i Muntaner, pels poetes Ausias Marc i Jordi de Sant Jordi, per Sor Isabel de Villena, autora del «Vita Christi», Miquel Pèrera, traductor del «Kempis»... per esmentar-ne només algunes figures capdals. I en el període de la Renaixença, a la XIXa. centúria, després de «L'Oda a la Pàtria» de l'A-

ribau, excel·leixen Mn. Jacint Verdaguer, Mn. Miquel Costa i Llobera, Mn. Frederic Clascar, el canonge Mn. Jaume Collell, Joan Maragall, Victor Català, Angel Guimerà, Ignasi Iglésies, el Bisbe de Vich Josep Torres i Bages, Jaume Bofill i Matas, Joaquim Ruirà, Pere Coromines, Francesc Carreras Candi, Ferran de Segarra, Francesc Miret i Sans, Jaume Massó Torrents, Joaquim Rubió i Ors i el seu fill Antoni Rubió i Lluch, Ramon d'Alós-Moner, el Canonge Mn. Antoni M. Alcover, Mn. Norbert Font, Enric Prat de la Riba, Vilanova, Apelles Mestres... Amb l'esbart d'escriptors vénen ensem com entitats impulsores de la nostra cultura catalana, l'«Institució dels Jocs Florals», la «Fundació Bernat Metge», pel conreu dels estudis clàssics grecs i llatins, la «Fundació Bíblica Catalana», arromañadora de la Sagrada Bíblia en català, l'«Institució Concepció Rabells» pel Romancer Català, l'«Arxiu de la Masia Catalana», l'«Institució Patxot» per l'edició crítica de les Cròniques Catalanes, el «Foment de Pietat Catalana» per l'edició del llibre català ascètic, apologètic i religiós, l'«Institut d'Estudis Catalans», constituït de les seccions filològica, científica, arqueològico-històrica i geogràfica, amb la «Biblioteca de Catalunya», que disfruten de l'intercanvi literari amb les millors entitats científiques mundials, l'«Universitat Industrial», l'«Escola del Treball», la «Junta de Meseus»... (del nostre «Museu d'Art Català» A. Sieber ha escrit que per la presentació i disposició de les sales va a la devantera dels museus d'Europa).

L'ànima catalana té tan endinsada la pròpia llengua, que no han sigut prou per a ofegar-la o per a fer-la

desaparèixer ni les centúries de decadència, deguda a l'interessada i violenta opressió centralitzadora.

Cal dir-ho ben alt i fort. la llengua catalana mai ha estat morta, ans bé, no solament ha tingut l'ús sempre viu i exclusiu en gran part del territori català; mes encara ha tingut sempre un filet, si més no, constant, de producció literària. I tot això fa endevinar la força proporcional de les demés activitats de la vida integral catalana: agricultura, indústria, comerç, economia, obres públiques, instrucció literària en les escoles, en els liceus i en l'Universitat, belles arts, pintura i música...

Aquestes característiques constitueixen el fonament natural de la nacionalitat catalana, la qual, com a realització política, és del domini de l'història universal: ara per força he de prevenir contra les falsificacions, sistemàticament volgudes, de l'història de Catalunya dintre del marc de l'història de França i d'Espanya.

4. Suposades, doncs, en llarga síntesis, aquestes indicacions anteriors, argüeix així:

Catalunya,

1er. ha tingut les característiques naturals per a poder constituir-se en poble no solament autònom, mes també amb vida independent de la resta de la península Ibèrica;

2on., ha tingut, de feï, vida històrica i política independent d'Espanya, a la qual mai ha renunciat ni podia renunciar-hi llhurement el poble català, ans la seva llibertat li fou arrabassada per la violència de les armes

de Felip V, ajudades de l'exèrcit francès de Lluís XIV. (11 septembre 1714).

Per consegüent Catalunya té dret natural, històric i polític, no solament a l'autonomia sinó també a l'indpendència i tot del seu regiment i govern;

d'on es dedueix que les autoritats espanyoles han comesa una ben certa injustícia tan aleshores com sempre que han atemptat a les llibertats catalanes,

i en aquesta injustícia estriba el fonament jurídic i moral de la qüestió de l'autonomia i fins de l'indpendència nacional de Catalunya. Contra Espanya perdura el deure de restitució i per a Catalunya perdura el dret de reclamar la seva llibertat nacional il·licitament i injustament usurpada.

5. Corollari natural i lògic de tota aquesta argumentació és el dret natural i l'obligació patriòtica de tot bon català a contribuir amb tots els mitjans lícits naturals i políticament discrecionals a la reivindicació de les llibertats catalanes, contingudes en l'administració independent, o al menys autònoma de Catalunya.

Ni el poble català, ni menys els representants de Catalunya no tenen facultat de renunciar a aquesta administració independent o autònoma, com sia un patrimoni a) inherent per naturalesa a tot home qu'ha nascut o bé neixerà en terra catalana, i b) que ha de passar als venidors per transmissió natural; c) car no és propi de l'individu, sinó en tant que membre de la communitat.

6. Com a prova accessòria, hom pot afegir-hi encara que unes autoritats, com les espanyoles, que per exer-

cir llur domini damunt Catalunya, han d'emprar mitjans violents i han de donar-ne motius falsos; palesen tenir consciència d'una veritable usurpació interessada; car al dret llegítim no li cal ni falsetat ni violència, i devia bastar-li la raó.

Pel contrari, el Govern centralizador en comptes de subjugar i esclavitzar i xuglar les regions que tenen dret a llur independència o autonomia, més valdria que maldés de promoure la riquesa, el benestar i el Progrés de les terres castelleses, gallegues, asturianes, aragoneses, extremeñes i andaluses: puix del veritable progrés i del màxim esplet de cada regió ibèrica, segons les capacitats pròpies de cada una, depèn l'esplendor i la grandesa de tota la nació, millor dit, de la Península sencera.

7.—Els catalanistes es parteixen en dues grans agrupacions integrades per elements vinguts de diversos partits polítics, que professen modalitats diferencials: la primera és la dels *separatistes*, la segona la dels *autonomistes*, i en cada una d'elles hi ha elements catòlics de bona marca.

Els *separatistes* sostenen el dret i l'historicitat de la nació catalana, i lluiten per la seva llibertat, perduda per la força superior de les armes franceses i castelleses; sobre tot que el poble català ha emprat i esgotat tots els recursos de la bona voluntat per tal d'arribar a un acord d'harmonia durable entre Catalunya i Castella. Mentres la Castella centralisadora tingui un dit d'autoritat damunt de Catalunya el poble català serà esclau. Els polítics espanyols volen Catalunya per a

satisfereix llurs cobejances, puix la riquesa i vitalitat d'ella es fa desitjar. Si Portugal és nació independenta dins la Península Ibèrica, Catalunya també ha d'ésser respectada com nació independent d'Espanya, perquè hi té dret tan natural com històric, que li fou pres per la violència armada i li és retingut encara per la violència política. Es per això que Catalunya repeteix a Castella allò mateix que Abraham digué a Lot: «que no hi hagi més baralla entre jo i tú, car som germans; aparta't, et prego: si trencavés a l'esquerra, jo aniré a la dreta; si tu prenies la dreta, jo marxaré cap a l'esquerra» (Gn. 13. 8.9).

Els *autonomistes* no aspiren a la reconstrucció integral del Casal de Catalunya, esbotzat inicüament pels xugladors del poble català. Imaginen o s'illusionen que amb una administració autònoma, autoritzada però i controlada pel govern central d'Espanya, Catalunya en té prou, i és tot el que pot tenir, perquè amb l'autonomia Catalunya pot desplegar totes les seves capacitats i aptituds i disfrutar dels beneficis de l'unió amb Espanya, d'altra banda ella no és prou a viure sense el seu ajut econòmic i polític (l'història prou ens diu quin és l'ajut que Espanya fa a Catalunya, més val no dir-ho, car és vergonyós i la darrera guerra n'ha estat una confirmació cruel). Pot ésser que jo no tingui suficient o cap autoritat política ni econòmica per a pronunciar un dictàmen meu definitiu en una qüestió tan complexa. Observaré només, argumentant a home, que la major part dels autonomistes autoritaris o representatius és constituïda de catalans girats de cara a Madrid, on han tingut, o tenen o esperen tenir interessos polítics, sobre tot econòmics, o càrrecs llargament bene-

ficiosos. Aquests són els qui, en situacions crítiques, fan decantar el plet en contra de la reconstrucció integral de la nació catalana: ells són el punt de suport en que estriba la política catalana contra els interessos nacionals del Casal de Catalunya. Amb això per alt que cridin, llur veu els surt enregollada i enganyadora, i no ens poden fer confiança.

En hipòtesis, si Madrid acordava a Catalunya una veritable i honesta autonomia i la mantenia amb noblesa, podria ésser prou suficient als efectes de la vida catalana present (perseverant i tot el dret natural a la restitució de la seva nacionalitat històrica). Mes l'experiència ens convenç que no cal fer-nos il·lusions, car els polítics de Madrid no poden estar-se de tenir el peu damunt Catalunya: per consegüent, el problema català es resol d'una vegada, i ben resolt, o ha d'ésser perpetu. Catalunya junyida i subjecta a Espanya serà la poma de la discòrdia fins que no li donguin la independència o una vera, ampla i segura autonomia. Com s'entèn que Catalunya, la mateixa que assolí una potencialitat industrial, comercial i econòmica tan vigorosa, durant l'època de la seva nacionalitat, segons ho féu comprendre el Prof. C. Verlinden, a l'Ateneu de Brusel·les (vg. *Revue des Cours et Conférences*, a. 39 pàgines 586-606, 737-754) servint-se copiosament de bones històries de l'Economia migeval, com s'entèn — dic — que avui no pugui tenir una vida nacional política, literària i econòmica com tenen Portugal, Bèlgica, Rumania, Yugoslavia, Dinamarca...? Emperò, a mi no m'escau aquesta incumèncià, per ésser més pròpia dels polítics, si bé no és totalment aliena del sacerdot, perquè el sacerdot és i ha d'ésser el veritable «defensor patriæ». Que els po-

lítics facin dignament allò que creguin menester per a la més alta rehabilitació i més durable benestar de la Patria Catalana, i per altra banda, que la divina Providència dongui, segons el seu sobirà destí, als uns o bé als altres l'èxit de la vera autonomia o de la independència nacional de Catalunya.

8. A mi, com sacerdot, m'és indiferent qualsevol de les dues solucions, mentre a Catalunya hi hagi el menys possible d'ingerència política, social, econòmica cultural i religiosa del govern central de Madrid que pugui perturbar la seva pau i benestar, mentre Catalunya disfruti de la justa i necessària llibertat d'autodeterminació en tots els ordres, singularment en el cultural i religiós. Sense això mai hi haurà pau entre Madrid i Catalunya, entre catalans i castellans: i no obstant amb bona voluntat pot haver-n'hi. Vegem com:

En l'ordre polític em plauria un arrangement raonable de la qüestió catalana, principalment per tal que s'acabessin d'una vegada les manipulacions funestíssimes de polítics i governants de Madrid en la vida de Catalunya, l'història de les quals és un teixit de manobres sovint demagògiques, a fi d'ofegar la vitalitat de Catalunya. Que digui Lerroux qui l'envià de Madrid a ésser l'emperador del «Paralele» de Barcelona, l'excitador dels obrers revoltaires, el cremaire de convents del juliol de 1909; que diguin d'on venia la ratxa de bombes sembradores de pànic; el pistolerisme sistemàtic per a preparar i pretextar la dictadura de Primo de Ribera; que ho digui la tramesa intencionada de bretalla ignorant i revoltaire, enviada de províncies a «castellanitzar» Catalunya—com de la Primo de Ribera

d'on sortí principalment el ferment de perturbadors, incontrolats; que ho diguin els tristíssims anys de la Dictadura, símbol crudel de l'opressió política, cultural, literària i religiosa de tot allò que té l'ombra de català, opressió vil, més vil encara per les felonies de tota mena i mesura comeses, amb l'ajuda moltes vegades de les autoritats eclesiàstiques, inclús romanes (sigui dit amb perdó); que ho digui la sàdica repressió del 6 d'Octubre de 1934, precursora de la rebel·lió del 19 de juliol de 1936; que ho digui la guerra civil i la dominació final del feixisme a Espanya amb tot el que representa de anorreament de Catalunya i esmicolament de totes les seves institucions.

Les autoritats enviades de Madrid i els agents del govern han estat per a Catalunya pitjor que una fiocera, amatentes només a lligar la vida catalana. I ací rau la principal causa de l'anticatalanisme centralista: el que Catalunya esdevingués una regió miserable, deixaria automàticament d'existir la qüestió catalana. De consegüent l'home, que considerant les seves causes i motius no reconeixi per lícit i per just el nostre catalanisme, demostra tenir serradures al cap i pedres al cor; i si és sacerdot, haver perdut la vera fe cristiana.

9. De l'arranjament definitiu de la qüestió catalana l'ordre social n'esdevindria molt millorat: primer, de part de les classes dirigents amb una legislació obreira i econòmica més humana i més justa, com Catalunya la planejava i en alguns punts havia ja realitzat feia temps; segon, procurant una selecció de la massa treballadora exòtica, la prudent execució de la qual començava, si no que els entrebancs de sempre l'impe-

diren. Les mesures restrictives de l'immigració a Catalunya, demés de facilitar un nivell social més homogeni, hauria allat l'homeier abús d'alguns patrons, catalans bords, que s'aprofitaven del gran nombre d'immigrats per a substituir els obrers catalans per altres de forasters, d'on vingué la descomposició i l'immoralitat de varies fàbriques i indústries.. Considerant la obra de Prat de la Riba com President de la Mancomunitat hom veu fàcilment el que podria arribar a esser Catalunya, si disfrutava de la plena autodeterminació en el govern per a proseguir la tasca organitzadora iniciada pel gran pare de la Pàtria Catalana, donat que els seus successors n'imitessin les virtuts, les seves grans virtuts personals i de governant. Si Espanya no té ideals, no altres que les curses de braus i la guitarra: si els espanyols no volen treballar, si no aspiren a progressar, en tenim prou amb que ens deixin fer.

10. Fa pietat de veure els perjudicis de que Catalunya resulta víctima per raó del despotisme centralitzador damunt tot el nostre ordre cultural. Si Prat de la Riba, si el Consell de Pedagogia hagués tingut llibertat i possibilitat d'estructurar harmònicament un pla integral d'ensenyament primari, segon i superior, amb suficients mitjans econòmics per a l'habilitació dels establiments d'ensenyança adients i per a la deguda dotació del personal docent titular i auxiliar, Catalunya s'hauria posat en cinc lustres a un nivell cultural molt honorable, parell als millors. Anant pel món manetes vegades m'he donat vergonya que em tinguéssin per altra cosa, mai que em tinguéssin per català: m'ha succeït particularment això amb T. Gradenwitz i V.

Ussani tractant d'edicions i estudis clàssics grecs, llatins i bíblics. La tasca cultural de l'«Institut d'Estudis Catalans» en els vint i cinc anys d'existència (hi ha encara entremig els funestos de la dictadura de 1923-30) per més que no sia totalment exempta de defectes tan de pla com de realització científica, fa honor per cada una de les tres seccions filològica, històrica i científica. Quina entitat cultural, oficial o privada pot presumir de presentar en igual temps, per bé que amb majors mitjans econòmics, una taula de realitzacions tan dignes per l'alta competència i per llur tècnica execució com la del nostre gloriós Inst.tut. N'és una bona confirmació l'intercanvi literari, que té amb les més altes institucions científiques del món cultural: membres seus foren president i secretari, per elecció, de l'Union Académique Internationale. Entre les institucions privades hi ha la «FUNDACIO BERNAT METGE» per a l'edició crítica (resultant) i traducció catalana dels clàssics grecs i llatins tan agradablement rebuda dels estudiosos; hi ha la sèrie de publicacions eixides dels convents de Pares Caputxins i les devallades de l'Abadia de Montserrat, excel·lents ruscs, d'on surten periòdicament obres d'exquísida erudició, de dolça pietat i de refinament tipogràfic, per damunt de les quals s'alça *La Bíblia* de Montserrat, de la qual no puguí estar-me de dir que quan fóra acabada, seria la millor edició de la Sagrada Bíblia ara com ara existent (cf. *Verbum Domini* 1926).

Hem dol d'haver de confessar que els altres ordres religiosos, (de bon grat faig excepció d'alguns individus seus particulars, ells saben prou tot el que els costa) han viscut com a l'estranger, a la major glòria

de Déu, i han feta hostilitat positiva o buidor negativa a l'ensenyament, inclús de la Doctrina Cristiana, i a la sagrada predicació en català, i a tota la cultura catalana.

11. La força artística de Catalunya ha desplegada una activitat extraordinària en la conservació, recollida i restauració de monuments arqueològics de tota mena, foies qu'embelleixen o els indrets on estan emplaçats o els nostres museus de Montjuich, de Pedralbes, de la Casa de l'Ardiaca, del Cau Ferrat, de Vich, de Tarragona, de Montserrat, de Poblet, de Santes Creus, de Girona, Manresa, Vilanova i Geltrú, Ripoll... que fan l'admiraçió dels estrangers.

12. En el ram de la música tenim l'Orquesta Municipal de Barcelona, d'història gloriosa; l'incomparable «Orfeó Català», al qual fan digna rollana els altres orfeons de Catalunya; el bell chor de capelles, que acompanyen la dignitat del culte dels nostres temples; l'escola musical de Montserrat, d'ou sortí el President de l'Associació Pontifícia de Santa Cecília, autor de l'«Introducció a la Paleografia musical gregoriana»; el departament de música de la Biblioteca de Catalunya amb les seves sàbies publicacions; i finalment el noble esbart de bons músics i compositors, que porten el nom gloriós de Catalunya arreu del món.

No puc cloure aquest punt sense dedicar un record a una bella institució organitzada per En Prat de la Riba. La BIBLIOTECA DE CATALUNYA és el centre d'irradiació cultural bibliogràfica per tot Catalunya, especialment per mitjà de les biblioteques populars esta-

blertes en les principals ciutats, veritable xarxa d'organització bibliogràfica amb préstec a domicili en totes elles dels llibres de cada una i dels de la Biblioteca de Catalunya. Aquestes biblioteques són regides per bibliotecàries. Per a la formació i preparació tècnica d'elles existeix l'«Escola de Bibliotecàries», gaire institució modèlica, admirada i envejada de molts països estrangers, en la qual entren donzelles, que han passat un examen de cultura general mitjana, i en ella cursen durant el cicle de tres anys les llengües clàssiques grega i llatina i les vives francès, alemany, anglès, ampliació d'història i literatura, i la tècnica, teòrica i pràctica, de bibliografia i biblioteconomia, amb examen per al títol.

Tota aquesta florida d'activitat cultural i tota la restant sobrevinguda a l'«Oda a la Pàtria», deguda a l'iniciativa privada en la qual són caps de brot obres de tanta volada com l'«Atlantida», «El Canigó», «Flors del Calvari», «El Pi de Formentor», «Horacianes», «Visions de Palestina», «La vaca cega», «Pinya de Rosa», «Solitud», l'obra dramàtica de Guimerà, la tasca filològica de Mn. Alcover i dels seus companys de l'Institut, la «Sigilografia Catalana» de F. de Segarra, la «Arquitectura Romànica» de Goday i els seus companys, l'«Història Literària de Catalunya i Poesia», de J. Masó Torrents, etc. Tot això probablement no existiria sense aquest sentiment de Pàtria, que és gèrmen alhora i escalf de vida, impulsador de tan belles i magnífiques creacions, i és penyora d'infinites altres, si una mà dolenta no'n sega les arrels.

13. I compteu (vé l'esglai de sols pensar-ho!) que

totes aquestes institucions, tan gran esforç d'esperit, tan magnífiques produccions estan a mercé, constantment, d'un polític, o d'un govern anticatalà, foll d'urc, d'enveja o de cobejança. ¿No heu vista l'ufana dels conreus, de les hortes i dels jardins, qu'embelleixen les vessants d'un volcà periòdic? Una bufada malestruga ho crema tot, ho enruma tot, s'ho emporta tot: hi resta només la desolació! Igual, l'esplet de vida de Catalunya està semblantment menaçat de qualsevol bufada malestruga del centralisme. Mare Catalunya! ¿quan vindrà que seràs totalment lliure? quita d'esglais i de temences? no envejosa, ni envejada? pacífica i glorirosa?

14. Hom podrà dir, hom sovint ho diu, que l'esplet cultural, literari, científic, produït a Catalunya en la darrera centúria, podia fer-se amb espanyol, llenguatge més extès, i hauria tinguda major eficàcia. Aquest mateix criteri, si l'estiràvem, potser duria els ultraespanyolistes, que l'invoquen, a escriure no amb espanyol, sinó amb francès o anglès, perquè serien més llegits. Diguem-ho de passada, cal ésser molt ignorant o molt infatuat per a no confessar el llastimós oblit o menyspreu que l'estranger fa a l'espanyol. En canvi l'experiència ens dona que les obres catalanes literàries o científiques de mèrit insigne són prou cercades i llegides dintre i fora de Catalunya. Ademés la raó primera i capdal perquè els catalans hem d'escriure amb català és la dignitat mateixa de Catalunya i de la llengua catalana, com per respecte als catalans i als aimadors de Catalunya: la consideració del nombre de lectors és o pueril o egoïsta vanitat. Tothom té per fill bord aquell que prefereix a

la seva mare una altra dona perquè és més bella o rica o el regala més.

D'altra banda és una constatació de psicologia literària, que un mateix escriptor pren molta més força d'estil i major vigoria de pensament quan escriu en sa pròpia llengua materna, s'entén, dat qu'en tingui el suficient conreu. I per ço els crítics amb molta raó es dolen que G. Mayans i Siscar, M. de Cabanyes, A. de Capmany, M. Milà i Fontanals, J. Balmaes, I. de Dou, J. Coll i Vehí, J. Balari, F. Torras Amat, F. Sardà i Salvany no hagin escrit amb català. Una pregunta: ¿com s'explica que durant els segles XVI i XVII fou tan mitigrada la producció literària i científica a Catalunya, al mateix temps que florien els estudis de la resta d'Espanya? ¿Com és que s'estroncà amb sec gairebé la magnífica vida literària i activitat cultural de Catalunya, glòria de les centúries XIV i XV, at temps de l'esplendor de la nacionalitat catalana?

15. Cal afegir encara una cosa, a mon vijarés de cabdal importància, val a dir, que tan la pràctica com la realitat ens demostra que l'ingerència de Madrid en l'organització pedagògica dels nostres estudis i centres culturals i la selecció del personal foraster, és summament perjudicial tant a l'especte moral com al pedagògic, a les arts, a les lletres i a les ciències catalanes. D'on deduirem un corollari importantíssim, és a saber, qu'és immensa la responsabilitat eclesiàstica, ciutadana i religiosa dels bisbes, sacerdots, religiosos i catòlics, que per dèria espanyolista defugen o bé hostilitzen el moviment necessari, per que és natural, de la cultura catalana. Justament això volen els sectaris, que

els catòlics els deixem lliures tots els camps, l'Escola, la Normal, l'Universitat, la Premsa, la Política. Així és que els catòlics no tindran raó de queixar-se, si els sectaris, havent preses totes les millors posicions, fan obres de sectarisme, com pel passat hem hagut de lamentar-ho.

Que's desenganyin, doncs, els ultracentralistes, siguin espanyols o estrangers, si tenien bon seny, si tenien bon sentit cristià, haurien de comprendre que Catalunya deu ésser mestressa de l'impuls, de la direcció, de la seva vida cultural, i que l'Església és interessada per motiu moral i religiós a prendre la seva part ben intensa: si ella feia altrament, ben clar palesaria que preferia la política espanyolista a la seva missió apostòlica de la salut de les ànimes.

Això em mena naturalment a declarar el punt que em resta, i és per a mi el més important, de les relacions del problema català amb la religió. Amb tot i la gravíssima importància que puguin tenir, els altres aspectes de la qüestió catalana representen per a mi un interès molt secundari. En canvi, en el sentit religiós el problema polític de Catalunya, situada entre Madrid i Roma, pren una tal grandària i una força tan viva i alta, que a un sacerdot, tant se val que sigui català o estranger, i a qualsevol polític verament catòlic, prou informat de la qüestió, no els pot restar cap mena de dubte raonable de la posició justa a prendre en el present debat, si han de prevaldre els criteris sobrenaturals, evangèlics i eclesiàstics per damunt dels interessos purament humans.

16. Però abans cal presuposar dues coses: la una és psicològica, l'altra ecles-iàstica. La psicologia té fetes observacions ben curioses, que manifesten l'íntima relació entre els moviments o estats psicològics més espontanis o més lliures d'artifici i la lléngua materna. D'aon és natural i lògic deduir que la cultura de l'esperit i del sentiment religiós, per tal que penetri fonament i creixi amb vigor, deu ésser feta amb la lléngua maternal: del contrari hi ha risc que resti somera.

I és curiós que el dia de la Pentecosta el miracle de les lléngues consistí no pas en que cada un dels prosélits presents a la paraula de Sant Pere entengués el seu idioma, l'arameu; ans bé que l'arameu de Sant Pere fos entès de cada un com si l'Apòstol parlés el llenguatge de cada un dels presents (cf. Ac. 2, 4-14). I noteu que en les aparicions de Lourdes, l'Immaculada no parlà pas el francès amb Santa Bernardeta, ans bé li parlà la seva lléngua nadiua. És clàssic també el pas de Sant Pau, el qual escribía als corintians (1 Cor. 14, 8-9): «Si la trompeta fa un so incert, ¿qui es prepararà al combat? Aixís si parlant una lléngua, no donàveu un discurs clar, ¿còm serà entès el que hom diu? Car sereu com si parlessiu a l'aire.» I més avall (18-19):

«Jo dono gràcies a mon Déu que parlo la lléngua de tots vosaltres. Però a l'església més m'estimo dir cinc mots que jo comprenc, per a instruir també als altres, que no pas deu mil mots en llenguatge desconegut. Inspirant-se en aquests principis és com la santa Església recomana als missioners, que facin tot l'esforç possible per tal de poder adreçar en privat i en públic la paraula en la lléngua natural dels indígenes missionats. D'aquest mateix principi són informades les instruc-

cions de la Seu Apostòlica, per exemple de Benet XV, per a la regió flamenca de Bèlgica i per al Canadà. I a ell també obeeixen, tan els canons dels Concilis Provincials de Tarragona, com els ensenyaments d'alguns insignes Prelats catalans.

17. Fetes aquestes observacions preliminars, dic:

Primer de tot que és necessària l'indépendència, si més no, l'autonomia absoluta i efectiva de Catalunya per tal d'assegurar l'ensenyament de la Doctrina Cristiana amb català. Hi ha capellans, i més encara els col·legis i les esglésies dels religiosos, que per adulació o servilisme al govern central, o a major glòria de Déu, s'obstinen en fer la Doctrina Cristiana i la predicació amb castellà. D'on ve una catequesis cristiana artificial, neulada, sense fonda vitalitat; una catequesis no empeltada en la soca mateixa del cor, ni viscuda amb la sava de l'esperit. I qui sap si algunes nacions, com França, que es planyen de la pèrdua de la fe, n'haurien de cercar la vera causa, o una de les més profundes, en l'adoctrinament i predicació feta amb la lléngua oficial de la nació, entitat artificial (sovint mal o no prou ben compresa, i sempre mal sentida), però no en la natural de les ànimes, que haurien de viure la fe cristiana en la vida individual i col·lectiva, com ciutadans i com cristians.

Dat, doncs, que els governs centrals per mania anticatalana i molts eclesiàstics i religiosos per servilisme i anticatalanisme s'entesten en voler qu'hom faci la Doctrina Cristiana amb castellà en llurs col·legis i esglésies de Catalunya, com sacerdot, obligat a la raó natural, a la tradició eclesiàstica, i a la prescripció dels

concilis Tarragonins, he de reclamar amb tota energia evangèlica la llibertat de fer-ho generalment amb català, tret dels llocs o de les hores, on les necessitats d'alguns grups importants de persones forasteres aconsellen altra cosa, sense cap ingerència ni opressió directa o indirecta del poder civil. Ara bé, aital llibertat, de fet, no vindrà, prou ens ho ha demostrat l'experiència, que Catalunya no sigui independent o autònoma de veritat. Si algú més s'estima que la nació espanyola sigui, o millor dit, sembli, políticament més forta i més gran per raó d'un més estret centralisme, que domini totes les regions, no sé què dir-hi; he de recalcar-li només que supedita la religió a l'Estat, que subordina l'Església a les cobejances i concepcions interessades, creiem injustes i irracionals, dels polítics espanyols. I si hi havia autoritats eclesiàstiques que s'hi adaptaven servilment, mal sigui per motius de concordat o per apreciacions personals; per Jesu Crist, salvador de les ànimes, remudes amb la seva sang divina, els prego, mirin bé que no vinguin la primogenitura de l'Església per un plat de lleties.

18. Segonament, l'instrucció religiosa o predicació, conferències apologètiques, sermons, exercicis i missions, deuen ésser fetes amb català a Catalunya, i amb valencià a València i amb mallorquí a Mallorca, i amb català han d'ésser, per doble raó, és a dir, per ésser instrucció i dels bisbes propis, les Lletres Pastorals ordinàries de tots els prelats de Catalunya. L'història de la predicació a Catalunya evoca a la memòria dies, els uns molt amargs i vergonyosos, i d'altres no més glorioses i dignes. D'una banda, sacerdots i bisbes re-

baixant la noble dignitat del «ministerium verbi» o a la vanitat llur i dels fidels o a llurs preferències i interessos polítics; d'altra banda, sacerdots i alguns bisbes apostòlics calumniats i perseguïts per fer llur deure sacerdotal superior a la pretensió política. Entre els estrenus mantenedors dels drets de la llengua materna en la predicació i catequesis cal esmentar l'arquebisbe beat Antoni M. Claret, confessor de la reina Isabel II, del qual hom retreu sovint «quella dita: «vosaltres prediqueu amb castellà i ells es condemnien amb català»; l'arquebisbe de Tarragona, Antolí López Pelàez, el qual tot i no essent pas de Catalunya, aprengué el català per a poder sermonar al poble amb el seu llenguatge, i al Congrés Litúrgic de Montserrat de 1915 hi predicà l'homilia pontifical amb català (alguns en feien mofa a. m. D. g.); i sobre tots el Dr. Josep Torres i Bages, bisbe de Vich, autor de «La Tradició Catalana», del qual hom conta que convidat a la conclusió d'uns exercicis-missió d'una colònia industrial del Cardener, prengué els sermons de la jornada final, en lloc de deixar-los fer al predicador, valencià, futur Superior de la missió de Bombay, qui s'excusà de no saber predicar amb català. El Govern de Madrid temptà la puresa del seu esperit episcopal oferint-li l'arquebisbat de Burgos amb promesa del capell i púrpura cardenalícia, si aconsentia de deixar la seu catalana de Vich. Amb tals autoritats vé naturalment el record de cada catòlic i especialment de tot sacerdot i religiós, el vell adagi: «amb ells no erraria a desgrat: cum his non invitus erraverim».

De tal forma aquest és l'esperit de l'Església, que

fins en els deplorables dies de la dictadura de Primo de Rivera, quan Magaz, ambaixador, feu a la Cúria Vaticana aquella aferrissada lluita per a la predicació castellana a Catalunya, la condescendència romana de la Congregació Consistorial no anà més enllà de permetre que fossin amb castellà els sermons panegírics i festius (1), manant però que la predicació de l'Evangeli i de missions fos feta amb català.

Una cosa molt significativa. Hom remarca que els predicadors, qui més bé «*quae sua sunt quaerunt, non quae Jesu Christi*», o qui s'estimen més plaure als homes, acostumen predicar amb castellà, i que els rectors d'Esglésies, castellans o castellanitzants, ho fan tot amb castellà, oracions, devocions i predicació, i fan venir predicadors castellans com aquell que, com diu la fama, per predicar un novenari de Sant Josep demanà mil pessetes, hostatge a l'Hotel Colon, i cotxe amb llit, vinguda i retorn; o com un altre, que vingué (1915) de Madrid a fer la novena de la Puríssima a la Congregació dels Lluïsos (Casp), del qual llurs devotes acabaven les magnífiques lloances dels seus molt magnífics sermons afegint, tot convençudes, que, «ben mirat no deia res». Esplèndida recomanació, bell elogi per a un xerraire a. m. D. g.

Hom nota, pel contrari, que la predicació catalana té, en general, més serietat de forma i més solidesa d'argument; i per ço, només que fos per aquesta causa, caldria preferir-la a la predicació feta amb espanyol, car aquesta toca més la sensibleria i l'imaginació, però aquella parla més a l'intel·ligència i al cor dels catalans autèntics: aquesta entreté i diverteix, aquella ensenya i mou. Hom conta del general Barrera, lla-

vors de la lluita tan extrema contra la clerecia catalana, en els dies funestíssims de la dictadura de Primo de Rivera, que un dia exclamà: «digu'n el que vulguin, els sacerdots que verament treballen aquí, són els catalans». No hi calen comentaris.

19. En el conreu de la pietat hi ha també una ben marcada diferència. Preneu la bibliografia ascètica, assistiu a les funcions religioses. Escorcolleu-ne el fruit espiritual. La pietat nodrida amb fórmules catalanes, com dictades i sentides per l'esperit català, guanyen en sobrietat, s'expressen amb major força de pensament, es filtren més endins del cor i troben resonàncies més íntimes en els plecs de l'ànima catalana. I és un mèrit singular de l'Abadía de Montserrat, igual que del Foment de Pietat Catalana, beneït per un breu de Benet XV, aquest resorgiment de la pietat nostrada i del dolç regust litúrgic que ha pres arreu de Catalunya, essent-ne refractaris aquells eclesiàstics o catòlics qui més cerquen fer obra de política centralitzadora i anticatalana, que no pas veritable bé a les ànimes per a llur aprofitament i salvació. Si de veritat cercaven el profit espiritual de les ànimes, més aviat es guiarien i mourien per motius veritablement sobrenaturals i evangèlics; mes ara es guien i mouen per raons polítiques i humanes.

Doncs bé, el centralisme madrileny, ajudat sobre tot ben sovint d'alguns eclesiàstics i catòlics catalans, malda tant com pot per anorrear aquest esplet de vida religiosa. Els eclesiàstics, els religiosos, les monjes, alguns bisbes i tot, allunyen el catalanisme, combaten la vida religiosa feta amb català; en canvi els catòlics

catalans no poden suportar una Església que fa el joc polític del centralisme madrileny absorbent i dominador, i se n'han d'anar, a contra cor del temple. Els sacerdots i els bisbes catalans no els volen guiar: prou se'ls enduran els sectaris i demagogs que Madrid trameta a Catalunya, o els catalanistes anticatòlics, Quina responsabilitat davant de Déu i en faç de l'Església!

20. Per tal d'arrodonir la formació religiosa i de tota la vida cultural catalana amb criteri catòlic ens manca una Universitat catòlica a Barcelona o Tarragona, en la qual ensems amb les disciplines professionals i d'alts estudis ensenyades segons la justesa de la doctrina catòlica, caldria donar cursos d'estudis religiosos complementaris, d'acció catòlica, de periodisme cristià per tal de preparar degudament la nostra joventut a intervenir eficaçment i tècnicament en les lluites de l'Església pel bé i per la veritat. Potser fóra millor d'agregar a l'Universitat de Barcelona una Facultat de Teologia amb un Institut de Cultura religiosa, que suplís la Universitat catòlica, potser amb molt d'avantatge.

Uns quants escriptors catòlics fundaren un diari catòlic català, «El Matí», aprovat pels Prelats de Catalunya i beneït de Pius Pp. XI. No tinc de menester d'explicar l'obstinada contrarietat que li feien el bisbe de Barcelona, M. Irurita, els seus curials i els jesuïtes: i mentrestant els diaris d'esquerra eren indiferents o enemics de la religió, resultant-ne triomfant el sectarisme.

21. Qualsevol que conegui les coses passades a

Catalunya i la divisió entre els catòlics profunda (car existia entre els mateixos Prelats, molt sovint forasters) veurà l'enorme perjudici que la solució irracional i anticatalana del problema català ha causat a l'acció catòlica i social de Catalunya. Per a mostra, fa menester notar singularment els desastres fatals de les eleccions i la descristianització de la massa treballadora, fabril i agrícola, agreujada d'una manera increïble i no fàcil d'arranjar, amb l'importació política de masses exòtiques sense cultura ni religió, víctimes de l'explotació dels terratinents i cacics, sense entranyes ni vera fe cristiana, de Castella, Múrcia o Andalusia. Tot això és cosa molt lamentable, i absolutament inadmissible per a un sacerdot, que no es deixi arrossegar per la dèria política d'una major força i grandesa, fictícia, d'Espanya, que de res no serveix en moments de conflicte a la manera actual, i que en temps tranquils la negligència dels governants madrilenys no sap o no vol ni organitzar ni dirigir vers un veritable engrandiment i progrés del país en tots els ordres de la prosperitat ciutadana. I retornant al que dèiem, si els catòlics no haguessin abandonat la defensa i la direcció del catalanisme just i natural, no se n'haurien apoderat quasi exclusivament homes indiferents (molts d'ells esdevinguts indiferents per l'hostilitat anticatalana de la clerecia) o sectaris a la religió; i si d'això se n'han seguit excessos, els catòlics no tenen just motiu ni raonable excusa de planyer-se'n: ho tenim ben meregut. Es dur tot això, però és així, car la veritat ningú la torça: clar i català.

22. Em sembla d'haver tocadés a bastament les rela-

cions del catalanisme amb els interessos ciutadans i singularment catòlics, que ha de fitar un sacerdot, i no crec que pugui haver-hi cap eclesiàstic dotat de veritable esperit sacerdotal, qui havent comprès cada un dels punts esmentats vulgui encara negar ni posar en dubte que el catalanisme civí i religiós és lícit, perquè és racional i just i necessari. Amb tot això, si restava algú que s'entestés i preferís el fals interès polític i cobejós al dret natural i catòlic, cal fer-s'hi a bastonades, «*fustibus arguendus*», com diu la Filosofia contra l'escèptic, i serà difícil de trobar altres arguments com convèncer-lo. Emperò per a nosaltres, qui procurem d'esguardar la qüestió catalana amb els ulls senzills del dret natural i de la tradició catòlica, en tindriem prou, si tantes altres raons no ens assistissin, amb les autoritats insignes ja esmentades del Bt. Antoni M. Claret, de A. López Peláez, de Torras i Bages, de Benet XV i Pius XI, de Prat de la Riba, Maragall, Bofill i Mates, Rubió i Lluch, Ruyra, M. Carrasco i Formiguera..., que eren, tothom ho sap, devots fills de l'Església Catòlica i cristians de vera fe ben ferma i arrelada.

De tot el que he dit, és opinió meua de poder-ne teològicament deduir que, per exemple, Manuel Carrasco i Formiguera, el prenc com un símbol, pot ésser considerat com un veritable màrtir de la religió cristiana, car fou afusellat de les autoritats espanyoles rebels, impregnades de l'heretgia nacionalista totalitària, per oïr al sentiment català, natural, patriòtic i religiós, que el modèlic ciutadà fervorosament professava. I cal notar que per tal d'estalviar aquella mort iníqua res no hi valgueren les intervencions diplomà-

tiques més altes, civils ni eclesiàstiques, ni els precés d'eminentíssims Cardenals de la Santa Església Romana, ni la mateixa mediació del Papa Pius XI. La mort de M. Carrasco i Formiguera és un veritable símbol: el centralisme sacrificant Catalunya patriòtica i religiosa; la violència usurpadora i despòtica subjugant el dret natural i les tradicions patriòtiques i cristianes de Catalunya. Que el bon seny del món catòlic ho jutgi sense passió.

23. Com es veu, i es comprèn, no he fetes més que insinuacions generals i sintètiques sobre la qüestió catalana, que bé mereixerien d'ésser ampliadés i llargament documentades: crec, no obstant, que amb elles en té prou per ara una intel·ligent bona voluntat; si ella hi manca, són balderes les altres diligències i proves, com l'experiència que tenim dels espanyols anticatalans, ens ho fa evident des de llarga data.

I amb això, he dit allò que feia pel cas present.

Ensems amb el testimoniatge de la meua sincera estimació, rebeu, senyor Canonge, aquesta mostra de la meua ben respectuosa i devota amistat.

Montréal, 24 septembre 1941.
ciutad de la Mare de Déu de la Mercè.

JORDI DE MONTSERRAT.

APENDIX :

Es interessant de conèixer els dos textos següents:
Mgr. J. CARSLADE DU PONT, bisbe de Perpinyà (citat per J. Vincent, *L'enseignement des langues de ter-*

rojir: Le Correspondant a. 96. n. 1491: 10 nov. 1924, p. 374), escrivia en una lletra pastoral de 1911:

«Es cosa innegable que l'abandó de la llengua catalana per a la predicació ha estat en certs mitjans una de les causes de la baixa del nivell religiós. Les nostres poblacions rurals no han comprès allò qu'hom els predicava, o bé si elles de moment ho han comprès, no han pogut retenir-ho, perquè la llengua en la qual hom els explicava la doctrina cristiana, no era la mateixa amb què elles tenien l'habitud de pensar. No té res d'estrany doncs que el Concili de Trento hagi fet pels pastors d'ànimes una obligació estricta d'evangelisar llurs pobles en la llengua popular.»

Mgr. GIURE, bisbe de Bayonne (citad per Vincent, p. 377), en la Lletra circular als Senyors Superiors dels seminaris i dels col·legis lliures, «Per a instituir i organitzar l'ensenyament de les llengües regionals en els establiments diocesans», 1923, deia també: «L'ensenyament de les llengües regionals hauria de començar a l'escola primària. Nostra intenció és d'introduir-la a les escoles primàries lliures. Creiem que hi ha hagut una error de mètode. Era per baix que calia començar i no per dalt. Calia un ensenyament elemental: s'ha començat per un ensenyament superior.»

II

CONSTITUCIO DE CATALUNYA

SINOPSIS: 1. Introducció.—2. Federació de les regions.—3. Desengany.—4. De la monarquia hereditària.—5. Derivació del poder a Catalunya.—6. El Parlament.—7. Avantatges de la constitució exposada.—8. Observacions addicionals.—9. Conclusió.—10. Escolis: A. Ordre públic; B. El servei militar; C. Conselleria d'Emigració.

II.—CONSTITUCIO DE CATALUNYA

Amic Jaume,

No sé prou bé què em demaneu. Si ho entenc bé voldriau saber quin és el meu pensar sobre la millor manera de regiment de Catalunya, per tal que assoleixi el màxim d'ordre públic i de benestar social.

No és pas poca cosa el que em demaneu: a més, ignoro si jo, no havent tingut estudis polítics, menys encara professió política—car cadascú al seu ofici—podré donar-vos prou satisfacció. Emperò, si tant ho voleu, jo faré de complaure-us, i vós del que diré, en podreu prendre allò que jo potser encerti, i no fareu cas d'allò que realment sigui disbarat.

Comencem, doncs, si us plau, i anem al gra.

2. Si els homes fossim el què hem d'ésser, si els ciutadans ens comportéssim com caldria, si els governants manessin segons lleis d'honestetat pública personal, em sembla que el benestar econòmic, que el progrés cultural i tot l'equilibri polític de la Península Ibèrica reclamarien un estat o república constituïda per la federació de les regions ètniques dotades d'autonomia. I això perquè una noble i constant harmonia entre aquestes regions federades, o estats autònoms,

donar a l'estabilitat política a l'interior i la força diplomàtica a l'estranger, que acreditaria al poble ibèric el respecte internacional dels altres països, i l'alçaria a la condició de primera potència. Per més que, ben mirat, això no és més que una vanitat natural que pot venir a despeses del benestar de la població. De fet, a Espanya les pruïges del predomini de Castella, imposat a la força, a les altres regions espanyoles, han causat freqüents guerres civils i perturbacions nacionals profundes amb el consegüent descrèdit internacional i de la producció industrial i de l'activitat del comerç.

Els centralistes fan valer que Catalunya és causadora de tal desequilibri. Qui ho sap?... Mes cal fer saber a la gent estrangera, ignorant com és de les nostres coses, que Catalunya és activa; que Catalunya, perquè és amant de la seva llengua i de les seves tradicions, porta respecte a les altres, en canvi els castellans centralistes volen imposar la seva sacrificant la de les demés regions; que Catalunya és condescendent amb les llegendàries aspiracions regionals per a major progrés particular i general, mes Castella cerca de dominar damunt les terres ibèriques deixant-les empobrir i retraçar. Pel contrari que Castella alci bandera d'un govern central noble i respectuós, que plànegi un programa de reconstrucció nacional i d'avenç econòmic, cultural i patriòtic, que el presenti amb ideal de tot Espanya; i el món veurà com Catalunya es llança a tot pít, a gran volada i a una vers la conquesta definitiva d'una pàtria veritablement excel·sor.

3. He de confessar-vos que aquesta era una il·lusió

meva de joventut. Mes ara un profund sentiment ens força a confessar, amb increïble vergonya, que els mitjans emprats, que les experiències fetes per a conjuir amb l'unitat espanyola creada pels Reis Catòlics, tot ha esdevingut balder, i pel contrari ens ha creat conflictes sempre nous i majors. És natural, car l'unitat espanyola, creada i mantinguda a ultrança per un centralisme calculador, no vol dir centre vivent, propulsor de benestar i progrés nacional, sinó punt mort, vòrtex xugador de la vida i de la riquesa de les demés regions. El dia que Catalunya o la Bascònia esdevinguessin eixutes per als diputats i polítics, deixarien d'existir els problemes basc i català. Repareu que quan un castellà ha posat el peu a Catalunya i ha testat la vida que hom hi viu d'ordinari, si pot, ja no en surt mai més. ¿I això per qué?

Res, doncs, no resta a Catalunya que deixar que l'interior d'Espanya tingui les seves terres ermes, que la misèria sigui el pa de les seves províncies, que la seva gent hagi de emigrar per la fam, que el món prengui les curses de braus i el repiqueix de les castanyoles per símbols de la cultura espanyola. Ho volen així, per a ells fan: volen obrir aquesta falla entre el poble català, i s'entesten en mantenir i accentuar les causes reals del separatisme valencià, gal·lec, basc, català..., refusant obstinadament una autonomia racional i harmònica, justa i patriòtica; Catalunya, doncs, i Bascònia i Galícia i València... no poden fer altrament que estructurar-se i regir-se i extendre els productes del seu enginy, de llur esforç, de les seves mans i de llurs mars i terres per les vies que arreu del món els obra el tragí internacional.

Avançat aquest preàmbul necessari vaig a entrar en matèria.

Teòricament cap preferència m'atreu a una forma determinada de govern, ni cap mena de constitució de règim. Si regirem la història, ens adonarem tant del més alt progrés i benestar, com de la misèria i ruina més afrosa de pobles en totes les maneres de govern i amb totes les classes de constitucions. Ni tampoc l'Església mostra preferències en aquest punt: ans bé, sovint aquelles formes de regim d'un poble, que semblaven voler inleudar la religió, han estat les que li han produït o li han preparat els moments més tràgics i les engúnies més sensibles de la seva vida històrica. Malaïda l'Església que confia en l'home!

4. I per ço diré únicament que la forma monàrquica hereditària ha d'ésser, al meu pensar, del tot abolida:

primer, car ella freqüentment exposa eis interessos de la nació a la contingència d'una manca de successió, o d'una successió a molt baixa edat, o d'una successió desgraciada amb totes les seves fatals conseqüències de guerres civils de successió, o de regències funestes o de regnats d'imbècils o ineptes, que són tristíssims períodes, en els quals o s'han produït o s'han incovat els més terribles estralls, les més irreparables decadències, i fins les profundes convulsions de pobles floreixents (les històries de França i d'Espanya, sense anar més lluny, en són plenes, i ens haurien de fer reflexionar més serenament);

segon, car les monarquies i llurs corts semblen fetes per a la disbauxa dels saraus sense interrupció, per al

luxu de la fastuositat sense fre ni mida, per a l'abandó dels afers nacionals més greus i trascendentals a mercè de favorits i a l'arbitri capriciós de ministres perpetuus, ambiciosos i potser ineptes per afegidura (per exemple, em venen al pensament Lluís XIII, XIV, XV..., Mazarino, Richelieu... de França, puix d'Espanya ja no en parlo).

5. En quant a Catalunya i fitant el seu esdevenidor, jo consideraria a la derivació del seu poder o autoritat nacional (i ho crec aplicable als altres països) d'aquesta o semblant forma:

I a) Cada municipi (és a dir, els habitants, homes i dones, amb dret a vot) elegirien els seus consellers municipals; b) els consellers elegits farien, entre ells mateixos, elecció del batlle i del primer tinent. Cada tres anys es remudaria la meitat del municipi: en el primer torn hi entraria el primer tinent de batlle, en el segon el batlle. (El procés de les eleccions municipals es regiria per un reglament electoral discutit en ple Parlament i aprovat per les dues terceres parts dels vots parlamentaris: per a retocar-lo hi caldria la mateixa votació.)

II a) El batlle, el primer tinent de les viles d'un cens entre 10 i 25.000 habitants; b) el batlle, el primer tinent, el secretari, de les viles d'un cens comprès entre 25 i 50 mil habitants; c) el batlle, els tinents primer i segon, el secretari, de les viles d'un cens superior a 50.000 habitants; d) el president, vicepresident i secretari de les entitats locals (a determinar en el reglament electoral o a designar en el Parlament) entre ells elegirien els consellers de vageria. Els consellers designats elegirien els vaguers i sotsveguers de cada

vagueria de Catalunya. Cada tres anys es canviarien per meitat els veguers en la forma a determinar en el reglament electoral, i extraordinàriament quan el Parlament ho decretés, per una, o per varies, vagueres de Catalunya.

III a) Els vaguers, acompanyat cada un d'ells de dos batlles (a determinar per sorteig o votació) elegirien cada tres anys la meitat dels consellers de la Generalitat de Catalunya; b) als vaguers s'afegirien per a l'elecció dels consellers el president, vicepresident i secretari d'algunes corporacions a determinar pel reglament electoral.

IV a) El vaguer, sotsvaguer i un batlle triat per votació o sorteig, representants de cada vagueria; b) els consellers presents; c) els Presidents i consellers antics de la Generalitat, que exerciren el càrrec durant els anys reglamentaris; d) els president, vicepresident i secretari d'entitats i corporacions importants, a determinar segons el reglament electoral, cada dotze anys, i per una majoria de dues terces parts dels electors elegirien el President de la Generalitat de Catalunya. Podria ésser elegit qualsevol català o catalana de neixement, que hagi fet els quaranta anys. Per a fer excepció en la qualitat de neixença catalana hi caldria una votació prèvia favorable dels quatre quints dels electors.

Crec que fóra molt convenient que els catalans de l'emigració tinguessin part en les eleccions del President i dels Consellers. A tal fi hom podrà instituir una nova «Conselleria de l'Emigració» per tal de vetllar i promoure els interessos generals i particulars dels emigrants i llurs relacions amb la Metròpoli. Una nor-

ma establerta pel Parlament determinaria la forma de trametre els noms dels candidats a les eleccions dels Consellers i President.

Aquestes eleccions es farien a les dues terces parts dels votants: ni en cap d'elles hi valdrien reeleccions consecutives, tret de casos molt excepcionals, quan les quatre quintes parts dels que tenen dret a l'elecció respectiva, votessin per la reelecció.

6. Tots els qui tenen dret a l'elecció del President constituïrien la representació del poble de Catalunya, i en nom d'ell exercirien el dret i el deure de legislació, constituïts en Parlament sota la Presidència efectiva del President de la Generalitat, o delegada en el Vice-President (que ho fóra aquell conseller el qual en l'elecció hagués assolit major nombre de vots). Lleis especials votades en Parlament reglamentarien les atribucions i obligacions a) del mateix Parlament, b) del President i Vice-President de la Generalitat, c) dels Consellers en general i de cada un particularment, d) dels vaguers, e) dels batlles i dels seus consells.

El Parlament, d'ofici i com mínim, s'aplegaria cada tres mesos: gener, abril, juliol, octubre. En la convocatòria de gener el Parlament deliberaria si el govern del President de la Generalitat és a satisfacció general de Catalunya. Si els quatre quints dels parlamentaris presents el desaprovaven i reclamaven una nova elecció, el Secretari del Parlament d'ofici i en nom i delegació d'ell presentaria la dimissió al President, prèvia la facultat de donar els seus descàrrecs, els quals si tampoc satisfien als quatre quints dels seus electors i passats

deu dies, els Parlamentaris procedirien a l'elecció del nou. Si la gestió d'algun conseller tampoc satisfesia a dues terceres parts dels parlamentaris, el Parlament li presentaria també la dimissió, prèvia la facultat de defensa personal, qual defensa si tampoc satisfesia, al cap de tres dies tindria lloc l'elecció del nou. Si entre una i altra convocatòria el President o els Consellers negligien greument funcions importants de llur càrrec, o s'apartaven, en cosa greu, de les normes establertes per llei del Parlament, hi hauria lloc, si el cas urgia, a la convocatòria extraordinària intimada al President o pels Consellers o per la Comissió permanent o per la meitat més cinc dels parlamentaris.

En les quatre convocatòries ordinàries el Parlament deliberaria:

a) sobre l'estat i interessos generals de Catalunya (cada Conseller de la Generalitat deuria presentar-hi una informació ben acurada del seu departament) i cada Vaguer hi presentaria una acurada informació — aprovada pel seu consell—sobre la seva Vagueria: un reglament especial determinaria la forma de preparació de la dita informació; si no satisfesia, podria exigir-se'n la repetició.

b) si cal instituir alguna llei noya en bé general del país: cada ciutadà amb drets electorals tindria llicència de fer-ne la convenient suggerència;

c) si és menester ratificar amb categoria de llei algun decret emanant del Consell de la Generalitat: els decrets que no tinguessin la sanció del Parlament dintre els sis mesos de llur promulgació, restarien normes directives, sense força de llei;

d) en la convocatòria d'octubre es presentaria i aproba-

ria el pressupost de despeses generals o particulars de l'any següent;

e) en la convocatòria de gener el Consell de la Generalitat i la Comissió de Vagueries reïren comptes de les operacions econòmiques de l'any expirat.

Cada parlamentari vindria obligat a portar a notícia del Parlament tota proposició o suggerència presentada per tres ciutadans i signada per deu d'entre els que tenen drets electorals. L'autor o autors de la proposició podrien ésser invitats pel Parlament a explicar-la i defensar-la.

El Consell de la Generalitat es reunirà al menys un cop per setmana, i totes les vegades que els afers ho reclamïn amb urgència. El Conseller qui no acostuma destinar al menys tres hores diàries al despatx, no compleix, i ha d'ésser substituït el més aviat que es pugui. El funcionari de departament qui destorba que un ciutadà pugui parlar amb el Conseller en el seu despatx, serà sancionat i a la segona reincidència expulsat dels cos de funcionaris, per a sempre. El funcionari que sostregui una lletra destinada al President o a un Conseller o a un Vaguer, a la segona reincidència serà multat i a la tercera serà expulsat per a sempre.

El President de la Generalitat tindrà la responsabilitat davant de Catalunya tan dels seus actes propis de govern, com dels actes col·lectius del seu Consell i dels individuals de cada Conseller referendats per ell o personalment o en Consell. Aixís els Parlamentaris com els Consellers i el President de la Generalitat, durant l'exercici de llur càrrec, no poden tenir cap mena d'activitat, o responsabilitat, o representació, o propensió

externa política, activa o passiva, tan dins com fora de Catalunya la qual és incompatible amb el càrrec de representació ciutadana admesa. Igualment cal dir dels vaguers i batlles i de llurs consellers. L'infracció és motiu de destitució immediata.

7. Hom comprèn que això no són més que línies generals, que caldria determinar després per les correlatives lleis, que especificuessin punt per punt cada cosa particular. Una Constitució semblant, si altres avantatges no tenia, crec que és preferible a moltes altres: a) perquè automàticament elimina del govern del país l'home diputat, és a dir, l'home vividor de la política, intrigant i sovint traïdor;

b) lo qual representa una economia estalviant-se els milions de pessetes que representen les dietes dels diputats;

c) perquè suprimint-se les crisis, degudes als jocs baixos de la política, rep gran estabilitat el govern dels municipis, de les vagueries i de la Generalitat;

d) perquè tot el govern del país està en mans d'hommes en contacte constant amb el poble i amb les institucions que representen els interessos de tots els sectors ciutadans;

e) perquè tots els qui participen en el govern i en la direcció del país tenen al davant la duració de sis anys per a desplegar un bell programa d'actuació;

f) finalment perquè hom hi preveu la possibilitat de substitució immediata de l'home que no respon a les esperances que en ell eren estat fundades.

La constitució de diversos estats i els reglaments di-

versos d'administració pública de diferents països m'estalvien d'omplir les llacunes que deixo en aquest esboç de constitució de Catalunya.

Amb el que he apuntat, n'hi ha prou, em sembla, per a satisfer a la qüestió que em fou proposada, i hom pot fàcilment endevinar el conjunt, ni tampoc són excloses modificacions, afegidures o rectificacions ulteriors. Cal, però, que Catalunya giri el seu esguard atent i ponderatiu al seu passat, que fíiti amb ideal i coratge el seu esdevenidor, i cuidi de no ésser novament víctima dels qui la malmenaren, per paranyes de una política ruïnosa, a l'esfondrament total de la seva personalitat nacional i econòmica amb penes infinites dels bons catalans.

8. Això en general. Cal, però, afegir-hi algunes observacions particulars molt pròpies, així ho crec, de les presents circumstàncies.

Primera: no vull que el Palau de la Generalitat faci farum de sagristia, ni que el Parlament de Catalunya tingui sentor de capella: cada cosa al seu lloc; mes ni el nou Parlament de Catalunya ni el nou Govern de la Generalitat poden tornar a prendre aquell ridícol posat de laïcisme impertinent. La gairebé totalitat dels ciutadans de Catalunya són batejats i professen la religió catòlica romana, i reconeixen respecte i obediència a l'autoritat suprema de l'Església, qu'és el Papa, bisbe de Roma. D'on se segueix que l'Estat català no pot fer ofensa o injúria a la summa potestat doctrinal i disciplinaria de l'Església Romana sense fer tort a la consciència cívica i als interessos religiosos dels catò-

les catalans. Per deducció d'aquests conceptes el poble de Catalunya ha de tenir al Vaticà un representant seu, no civil sinó eclesiàstic, bisbe o cardenal de Cúria catalana, per a negociar a la cort vaticana els afers eclesiàstics de Catalunya; i el Papa tindrà també a Catalunya un legat apostòlic, que ho serà el cardenal-arquebisbe de Tarragona, o un altre bisbe català designat del Papa. Les mútues relacions entre Catalunya i el Vaticà, entre l'estat català i la religió catòlica, seran definides i sancionades per un concordat bilateral.

Segona: el govern de Catalunya així com no consentirà que cap home de l'Església faci política, tampoc podrà permetre l'existència i organització i propaganda pública, oral o escrita, de societats o partits que professen principis i pràctiques que lesionen els drets i els sentiments de la majoria de la població catòlica, especialment si entre ells hi ha l'ús de la violència i de les armes per arribar al terme que es proposen.

Tercera: la legislació social de Catalunya s'inspirarà en el respecte màxim de la persona humana i dels seus drets naturals amb totes les seves conseqüències legítimes: ni podrà tenir ni portar més inclinació a una part que a l'altra de la societat, car tots els ciutadans els uns amb llurs bens o intel·ligència, i els altres amb llur tècnica i treball són d'igual manera útils i necessaris al bé públic de la vida humana en societat, i és per ço que mutualment es necessiten. Per tal es farà ressó de les justes aspiracions i veus legítimes de tots els sectors ciutadans, prenent com guies els mestres de les doctrines socials, en particular la sabiduria de l'Evangelí de Jesu-Crist, declarada en gran

síntesis en els ensenyaments pontificals de Lleó XIII, encíclica *Rerum Novarum*, de Pius XI, encíclica *Quadragesimo anno*, i de Pius XII en les allocucions radiades i en els discursos i altres documents, els quals, no per negar-se, són l'expressió summa i més lluminosa de les justes relacions entre el capital i el treball, entre el patró i l'obrer, i resolen en un to màxim de justícia humana i de fraternitat sacerdotal les ànsies oposades que en tots temps bateguen en el sí de la societat i de la família.

A tal objecte el Govern de la Generalitat hauria de convocar prèviament, no en aplecs cridaners, sinó en assemblees reposades i en comissions d'estudi, les representacions dels diferents sectors de ciutadans i de professions liberals, agrícoles, industrials, comercials, financeres i administratives, a fi d'establir un codi legal que portés a tots els estaments de Catalunya l'honest benestar, la vera justícia i la pau social que constitueixen la finalitat i el deure de l'autoritat pública. Els pobles, com no hi hagi una pau verdadera i durable que's desenganyin els governants, que's desenganyin derivada del benestar procedent de l'equilibri social, no pot haver-hi tampoc ni progrés econòmic, ni florida cultural, ni senyera patriòtica. Prou ens ho palesen els profundíssims trontolls d'Europa i les violentes sacsejades de la societat humana. En realitat, aquests fenòmens tenen mútua dependència, i per ço els homes de govern s'enginyen alhora per tal de moure els factors convenients a mantenir la pau pública fomentadora del benestar general i dels espais de l'esperit, i a millo-

rar l'economia i la cultura del país, que afavoreixen la tranquil·litat social.

Quarta: per a sort nostra, el temperament català té del meridional la vivor i l'intel·ligència, i del nòrdic la tenacitat i el seny, qualitats que, ben emprades, el fan apte a les grans empreses: en l'home intel·lectual i dirigent per a planejar-les, en el tècnic i obrer per a conduir-les a perfecció. Per consegüent, vet ací d'on ve la responsabilitat immensa, social i patriòtica, que pesa damunt dels homes qui per raó de llurs càrrecs en el regiment de la cosa pública, qui per llurs empreses financeres, industrials i comercials, qui per llur posició cultural i tasques de creació de cultura, entretinguts en política menuda de partits i en miserables intrigues d'ambicions, han perdut de vista les capacitats productores de Catalunya. Han negligit d'esriucturar les grans empreses de tota l'activitat ciutadana i de preparar-hi tècnicament els homes dirigents i treballadors, com també de destinar-hi els millors mitjans que eren menester, creant, per a major estímul d'amos i obrers, de mestres i deixebles' premis i condecoracions a les empreses, a l'intel·ligència i al treball excel·lents.

Si els homes públics de Catalunya prenen el regiment de la nació catalana amb aquest noble ideal i amb la digna ambició de posar-la en cultura i art, en indústria i comerç, en finances i administració, al nivell igual o superior dels pobles capdavanters, i de la seva banda els homes privats, cadascú segons el seu rang, amb bona voluntat i coratge hi cooperaven també aportant-hi llurs facultats i mitjans propis; Catalunya serà

—si voleu—un país petit geogràficament (no tan petit si comprenia la Catalunya pròpiament dita, València i les Balears), emperò serà un poble que conquerirà el respecte i la correspondència de les altres nacions, i sobre tot esdevindrà un poble que interiorment disfrurà de benestar, marxarà vers el progrès i resplendirà davant del món per les seves obres de cultura i art, per les seves activitats industrials i comercials i per les seves organitzacions econòmiques i socials, tan nacionals com estrangeres.

Quinta: mes Catalunya és víctima d'un corc innat, el qual, rosegant-li el moll i xugant-li la saba vivificadora, en corseca la soca, en mata el brancam, i en fa caure la bella esperança de fulles, de flors i de fruits. Aquest corc és l'individualisme que trenca els lligams de l'amor fraternal i de la caritat ciutadana, que desfà els llaços de l'unió pàtria i social, que separa els esforços i les aspiracions nacionals; mena els uns a una petita vida individual, en els altres esterilitza la germanor col·lectiva, i sovint deixa el gèrmen de la vil traïdoria. Prou que ho sap l'enemic de Catalunya: ell té consciència que aquesta nostra feblesa és la seva major força, atestiguada per l'Història, i d'ací ve la seva perfídia en ficar constantment a la nostra terra elements mòrbids, sovint demagògics i incrèduls de desunió i desordre. Catalunya, pel contrari, ha d'estudiar serenament i establir amb energia una norma sàvia i humana de migració. En resum, o bé Catalunya ofega el corc de l'individualisme egoista, o bé és un poble condemnat a ésser perpetuament l'esclau del centralisme polític. I cal dir-ho ben clar

i ben alt. Catalunya, els catalans, portem tant a la sang i tant a dins del moll dels ossos el corc homeier de l'individualisme, que per a ofegar-lo hi abasten solament els alts principis de l'Evangeli de Jesu-Crist i les vigoroses màximes de la vera doctrina catòlica dutes a la pràctica pel poble català. Aixís és que Catalunya o serà cristiana, o no serà lliure.

Sisena i última: a Catalunya no ha d'haver-hi polítiques d'ofici, car ells són els ciutadans que sense treballar viuen a despesa de la pàtria i del poble, traïnt moltes vegades l'una i l'altre. A Catalunya no ha d'haver-hi partits ni polítics ni socials, puix l'únic partit que hi cal, polític i social alhora, és el nacional amb el programa de justícia i pau social, que estableix les veres i justes relacions entre el d'ner i el treball, entre el patró i l'obrer, entre els ciutadans i governants. Cal que Catalunya es malïï per a no ésser víctima dels ciutadans polítics o economistes, qui tenen l'esperit i l'acció partits entre Catalunya i el Centre, entre Madrid i Barcelona.

9. Déu faci que revingut el moment de Catalunya, els catalans no siguem indignes d'el·l ni de la Pàtria, ans bé ens hi enfrontem amb seny i coratge, i fòs afegim a l'unió i al desinterès la nostra especial cooperació patriòtica. I per tal hem de rebutjar amb energia tot aquell que maldi sembrar entremig sentiments bords de discòrdia i egoïsme, i tinguem-lo per un mal català.

Que la Verge, Mare de Déu de Montserrat, tregui de Catalunya l'esperit de discòrdia, i ajunti tots els seus fills amb cor de germans.

Molt em plauria que si el present esquema no ha encertat de donar la millor constitució a Catalunya, al menys tingui la virtut d'oferir suggerències que invitin a l'estudi i estructuració d'una altra més bona.

Amb tota naturalitat i franquesa he fet el que hi savia per complaure-us i satisfer el vostre desig de tenir el meu parer sobre la millor constitució política de Catalunya. Si la que he indicada us plau, n'estaré molt pagat; si no, prec-vos que us plàcia d'esmenar-la. A Déu siau, i salut!

M'és grat d'oferir-vos, com sempre, tot el meu respecte, i de saludar-vos amb el mot d'esperança

¡Visca Catalunya lliure!

JORDI DE MONTSERRAT.

M., diada de Jesu-Crist Rei,
26 octubre 1941.

ESCOLIS:

A. L'ORDRE PUBLIC

Si el bon seny del poble català assolís de fer ben arrelar a Catalunya, a València i a les Balears l'esperit de noble ideal, d'alta civilitat i de progrés patriòtic, per a mantenir l'ordre públic i la bona convivència ciutadana n'hi hauria prou, em sembla, amb el cos de Moços d'esquadra, aquests homes ben fets, ben plantats, de vestit senzill i amb espardenyas blaves, que tot creuant de dalt a baix la nostra terra porten amb ells la serenor del bon seny i el posat de la bonhomia catalana. Si aquest cos de guarda pública no es decan-

java de les seves velles tradicions, i en el govern de Catalunya no hi traficaven les vils mans dels vividors de la política i de la policia, d'ordinari, ens podríem ben estar de la xarxa sovint innoble de policia secreta, que França anomena «Deuxième Bureau», Alemanya «Gestapo», Anglaterra «Intelligence Service», etc., i que els costa fins a quatre cents milions de pessetes, per a mantenir un formiguer d'homes d'una moralitat personal i professional tan feble i massa sovint tan baixa, que no dubten gaire per a vendre's al major oferent i traïr llur pàtria i llurs conciutadans, o posar-se al servei dels malfactors i revolucionaris internacionals, o de treballar en les oficines de notícies falses, militars, polítiques, diplomàtiques, comercials... amb la finalitat d'operacions bur-sàtils o demagògiques... L'història de l'espionatge i contraespionatge revela quàn minsa és l'utilitat verda-dera i real que aquestes institucions reporten al bé públic; i pel contrari quins greus són els danys que causen i com sovint contribueixen a encendre's les guerres entre els pobles.

Si no és que la manca de coneixement dels baixos fons socials, polítics, militars, financers... no'm deixi atenyer i comprendre tot l'abast del problema, jo crec que suposada la bona organització del cos de moços d'esquadra i que del govern de nostre país en sia bandejat, com s'ha dit, l'element diputat, vividor de la política i de la demagògia social, Catalunya per a la seva seguretat interior en té prou amb un cos relativament poc nombrós de policia secreta, procurant de reglamentar-ne el funcionament, que, dintre de les circumstàncies humanes, s'impideixin les immo-

ralitats a les quals l'experiència, fatal experiència, ens mostra tan propensa aquesta tan degradant organització de la vigilància. Es per això que mai les autoritats no tindran prou discreció i delicadesa en emprar els serveis dels agents secrets per a fer llurs exploracions o vigilància.

B. EL SERVEI MILITAR

Us agraeixo el retall de periòdic que m'heu tramès. D'aquella filosofia (l'autor — francament... em sembla que no n'ha estudiat gaire) no sé pas quines conclusions en deduireu. En quant a mi, jo us palesaré el meu pensar: pensar d'ignorant, potser direu.

1. No sé per quina error o fatalitat, jo he remarcat que els homes d'Església, que haurien de tenir constantment al cor el ressò d'aquell mot «glòria a Déu i pau als homes» (Lc. 2) que fou el primer salut del diví Nadó per al món; acostumen ésser els més entercs militaristes. Els qui a la missa saluden als fidels amb el «pau amb vosaltres» i els que abans de la comunió s'abracen dient-se el salut de la germanor cristiana «pau amb tu»; en sortir de l'Església són els primers de prendre l'espasa a la ma. Val a dir que tenint en compte l'esperit i els costums de l'Edat Mitjana i l'història de les guerres de religió, que no són encara ben bé extingides, aquell que no estigui enterament obcecat de l'odi sistemàtic contra l'Església Catòlica, ni s'hagi enverinat les sangs de la folia anticlerical; si amb calma ho sospesa, trobarà raons psicològiques i ben naturals, si no per a aprobar, però si per a explicar-se la conducta de l'Església en cir-

cumstàncies que els sectaris l'ataquin amb violència moral i física. De forma que ben sovint si el mateix sectari anticlerical les considerava amb fredor d'esperit i sense passió de cor, fóra constret de confessar que ell mateix en circumstàncies semblants faria igual o més encara. Cal, doncs, que el sectari ho tingui ben present i que no exigeixi de la clerecia i dels catòlics més del qu'és justa raó. ¡Igual mesura per a tothom i a fora els partidismes!

2. Malgrat aquest preàmbul digressiu dic: 1er., cal abolir a la nostra terra el servei militar obligatori;

2on., per a la defensa del país ens basten els cosos dels Moços d'esquadra i del Somatèn organitzats segons les velles tradicions catalanes. Podrien entrar en el cos de Moços d'Esquadra i en els quadres del Somatèn tots els catalans majors d'edat i menys de cinquanta anys. En temps de pau foren voluntaris retribuïts amb una soldada familiar justa.

En temps de guerra l'Estat podria obligar tots els ciutadans, homes compresos dels 18 als 60 anys, a prendre les armes, i podria mobilitzar tothom, homes, dones, joves majors de 12 anys, naturals i estrangers per a la defensa de la terra o en serveis auxiliars de reraguarda.

En temps de pau les acadèmies pertinents donarien la formació de la tàctica als catalans, nadius o naturalitzats, que volguessin seguir la carrera militar. Els que no seguïssin la carrera militar, arribats a l'edat de vint anys farien l'instrucció militar en llur pròpia vila, cap de partit, i les autoritats militars cada any

organitzarien maniobres militars parcials, i cada tres anys maniobres generals, segons els reglaments establerts pel Govern.

3. Els serveis d'ordre públic, interior, de fronteres i costes fóra mantingut pel nostre cos de moços d'esquadra. Un cos de guàrdia potser podria assegurar la policia urbana. Les darreres militarades dels generals Sanjurjo-Franco, Primo de Ribera i les del 31. XIXè. (per a no dir res de l'estranger, car val a dir-ho a tot arreu són de la mateixa fusta) em sembla que proven abastament que la pau dels pobles no pot conviure amb el servei militar obligatori, tal com l'han tingut Europa durant els darrers segles. I hom diu que això fou una idea proposada del Papa Benet XV al temps de l'amnistia de la guerra del 1914-1918. Evidentment qu'és també una idea que caldria propagar pel restant del món. Dementres hi hagi servei militar, mentres hi hagi obrers que no refusin de treballar en fàbriques d'armes, hi haurà guerres.

Es vergonyós que hi hagi capitalistes, individuals o associats, que posen llurs capitals no al servei de la cultura i de la prosperitat ciutadana, sinó a la destrucció de l'Humanitat (compteu els millers de millions de pessetes, despeses en les darreres guerres, de 1914 a 1945). Però és més vergonyós encara que hi hagi obrers que més s'estimin treballar en la fabricació d'armes, que lleven la vida de tants de germans, que en el conreu de les arts de la terra, que ens donen els fruits per al sosteniment de la salut del cos i recreen l'esperit.

Ara que per a mantenir la pau no n'hi ha prou

d'abolir el militar, cal tant o més abolir el diputat: aquest congria els motius de la guerra, aquell la fa: i tots dos la realitzen sostinguts dels capitalistes mundials. La nació, doncs, que retingui obstinadament el diputat i el militar, vol establir-se en estat permanent d'agressió.

No' m pertoca de devallar al reglament minucios i concret de l'organització de l'ordre públic a Catalunya: això més aviat pertany a vosaltres, a base però del pensament fonamental opuntant. Si ell no us plau, trieu entre la pau i la guerra, entre el benestar i la misèria: o bé cerqueu un altre sistema millor, si podeu trobar-lo.

4. En favor del militarisme sentireu invocar la defensa de la pàtria. Si hom la considera amb seny i repòs, aquesta raó enlluerna més, que no convenç. Mireu solament, què n'han tret Àustria, Bèlgica, França, Holanda, Itàlia, Polònia, Txecoslovàquia, de mantenir les grosses despeses de llurs exèrcits? No hauria valgut infinitament més que els milers de millions, que han costat les guerres, haguessin estat invertits en obres de cultura i de benestar públic i social?

Cuidem, doncs, més aviat, que els polítics homeiers no trobin armes, que no trobin soldats que les brandeixin, i el món podrà viure en pau i sense baralles entre pobles. He apuntat el nucli del meu pensament, i si hi estàs d'acord, me n'alegraré. Si no l'aproves, explica'm el teu, que serà millor.

C. LA CONSELLERIA D'EMIGRACIO

12. He apuntat més amunt la necessitat, si més no, la conveniència d'instituir la Conselleria d'Emigració. La seva finalitat fóra de promoure i regular els interessos de Catalunya i les seves relacions amb Espanya, amb Europa i amb la resta del món, on hi hagi o podria haver-hi catalans emigrats per propi motiu o enviats pel Consell d'Expansió Catalana.

La Conselleria de l'Emigració cuidaria: a) d'establir el sistema de participació dels catalans emigrats en el Parlament de Catalunya i en l'elecció dels seus Consellers i President; b) de dirigir els interessos econòmics d'exportació i d'importació; c) de promoure l'expansió de la cultura catalana en totes les seves manifestacions per tot arreu, i de cridar la cultura estrangera, que pugui enriquir la nostra; d) instituir a tal objecte en les ciutats de major contingent de catalans o d'amics de Catalunya, casals catalans, biblioteques catalanes, llibreries catalanes, una «Revista de l'Emigració» catalana; e) breu, de guiar totes les altres manifestacions de l'activitat catalana, relacionades amb l'estranger.

No fa pel cas de descabdellar tot aquest projecte, car hauria d'ésser estudiat pels nostres homes i organismes tècnics que poden relacionar-se amb aquesta Conselleria en tots els seus variadíssims aspectes. Cal pensar-hi i resoldre.

III

ECONOMIA DE CATALUNYA

SINOPSIS: 1. Ampliació d'una conversa.—2. Exploració de les fonts de riquesa.—3. Direcció de les produccions.—4. Foment agrícola.—5. industrial.—6. comercial.—7. Epileg.—8. Complement: La Banca de Catalunya.

Benvolgut Martí,

REPENSANT en la nostra conversa de fa vuit dies m'ha vingüt l'idea d'escriure't la present lletra per tal de precisar alguns punts de vista meus referents als interessos econòmics de Catalunya. Prou sé que la voluntat, que em portes, et fara llegir-la amb indulgència, amb atenció i tot. Tu ets home de negocis, jo no en sóc, car no tots ho podem tot: mes, què vols que et digui, de vegades els ignorants són els que millor encerten algunes coses, com sia que l'absència de fórmules i de prejudicis o d'escola o professionals fa veure-les i jutjar-les segons les llums de la naturalesa pura sense alambics ni segones intencions. Així doncs, com que de totes maneres una «epistola no's dóna vergonya» (Ciceró), et posaré al davant planers els meus acudits: si t'eren plaents i mereixien la teva aprovació, n'estaré més que satisfet; del contrari potser serviran, al menys, per a induir-vos a reflexionar-hi i cercar-hi la solució humana i patriòtica més convenient, o tal vegada per a que tu amb altres col·legues teus us aplegueu en assemblea tècnica consultiva a fi d'estudiar i establir la vida econòmica de la nova Catalunya sobre bases de justícia social i de benestar públic, malgrat les

imposicions de l'economia internacional. Ara que, per a poder intervenir honestament i amb profit en una semblant consulta, cal l'esforç necessari a despullar-se de l'interès egoïsta i de la febre d'or, i a portar-hi només els dictats de la raó i la noblesa d'ànima. Aquell que pensi anar-hi amb altres sentiments, és millor que no hi vagi, perquè ell mateix s'enganyarà i risçarà de malmetre la justa labor d'homes intel·ligents i de bona voluntat.

2. Tenim les primeres fonts de producció per a la subsistència humana no lluny, sinó en la naturalesa mateixa. D'ací neix que la primera diligència a fer és l'exploració acurada de tot el que ens ofereix la naturalesa en el territori de Catalunya, examinant-ne atentament el sol i el subsol, les muntanyes, les marines, i els cursos fluvials. Això requereix mapes acuradíssims i d'absoluta exactitud tècnica, de la geologia, mineralogia i hidrologia de Catalunya: car potser la naturalesa ha posat a casa nostra els tresors de les primeres matèries per al nostre consum i per a les nostres indústries, que tal vegada anem a comprar a l'estranger a preus molt forts. Amb aquests mapes a la vista les nostres societats industrials o financeres, impulsades o presidides per les nostres autoritats, podran emprendre amb seguretat les explotacions de les riqueses minerals del subsol català i dels productes de la seva superfície, car l'anàlisi de les nostres terres donarà una guia segura per a les més apropiades plantacions agrícoles de cada lloc o regió tenint en compte els factors ordinaris concomitants del règim d'aigües terrestres o atmosfèriques, l'intensitat i direcció regnant des vents i la mit-

jana de freds i calors, lo qual suposarà un bon servei meteorològic estès per tot Catalunya.

El mapa hidrològic, ben estudiat, ens dirà igualment les possibilitats hidràuliques, amb què podem comptar per a un major i millor repartiment de les aigües catalanes per a serveis públics higiènics, potables, industrials, medicinals i decoratius. Sobre tot ens cal saber el volum d'aigua que tenim o podríem tenir per a un augment possible de producció elèctrica, què permetès una xarxa més espessa de ferrocarrils electrificats, i una molt considerable disminució del seu preu, que portaria l'electricitat a una major unió d'aplicacions a la vida familiar, industrial i comercial. Tenim ben fetes aquestes exploracions prèvies?

Un cop conegudes les condicions geològiques, hidràuliques i climatològiques de cada regió o localitat, els enginyers i pèrits agrònoms, d'acord amb l'experiència dels agricultors i amb la «Direcció general de la producció agrícola», dictaran les normes i si calia, les autoritats les imposaran, per a les diverses menes de conreus o produccions de major rendiment a cada indret. El mateix cal dir de les explotacions forestals, pecuària, avícola i ictiològica.

Aquestes produccions i els sistemes de conreus, són a Catalunya com fóra menester?; ni són susceptibles de cap millorament o progrés? Per exemple, no és una vergonya que la petita Bèlgica, amb tota la seva densitat de població, hagi d'enviar ous per al consum de Catalunya? Doncs, què fa Bèlgica perquè li sobrin ous, que Catalunya—si volia—no pugui fer? Els tècnics han de dirigir-ho, i les autoritats generals i locals han de

posar-hi esment i promoure sabis plans de realització. Les autoritats no s'han de deixar endur per la febre de la política, ans han de posar llur atenció en el foment de la producció nacional, condemnant a fortes sancions, i fins a la prohibició absoluta de fer comerç, els ciutadans qui, per especular amb el tràfic o l'importació de l'estranger, maldaven de fer relentir o minvar les produccions del propi país.

Amb tot això i dat que la producció agrícola o pecuària o forestal de Catalunya fos la màxima, llavors serà el cas de les missions exploradores, fetes sistemàticament pel Govern, de catalans, que vagin a establir colònies o factories agrícoles, forestals, pesqueres, en contrades potser incultes d'Àfrica, de les Amèriques, d'Àsia i d'Oceania (Austràlia sobre tot): missions organitzades o per iniciativa particular o pels serveis tècnics de la Conselleria d'Emigració. Aquest darrer punt reclama una memòria a part.

3. La mateixa evidència de la cosa em relleva de descapdellar-ho menudament: emperò no puc deixar, tanmateix, d'alludir-hi, que el Parlament de Catalunya deurà estendre un conjunt de lleis de conreus i de produccions, que s'avinquin amb les diverses exigències o aspiracions, i harmonitzin justament els variats interessos, que hi juguen, sense oblidar les velles tradicions agrícoles catalanes, que poden del tot o en part, subsistir i són encara un orgull de Catalunya.

No sé pas si és una il·lusió meua; sembla, però, que si Catalunya s'ho proposava decididament i ho duia tenaçment i hàbilment a execució, tard o d'hora podria viure, d'ordinari, de la seva pròpia producció

procedent de la metròpoli o de l'emigració catalana. Creieu-ho, si tots els catalans amb esperit patriòtic i comercial amb noble fermesa i amb pacient habilitat anaven units i sense claudicacions ni fraus egoïstes, Catalunya arribaria finalment a superar l'oposició i les intrigues dels seus constants enemics per a destorbar-li aquests plans econòmics de producció interior i exterior.

Ho diré nu i cru, emperò he de dir-ho, les armes dels enemics de Catalunya provenen si no sempre, però sí ben sovint dels mateixos fills seus, dels fills bords de Catalunya. Demés de les indicacions fetes cal afegir, puix no seran balderes, les observacions següents:

L'estament agrícola hauria d'ésser afavorit d'una manera particular per les lleis i reglaments de contribucions i impostos, i especialment emparat per mitjà de associacions gremials, cooperatives, assegurances contra accidents personals i del treball.

L'allunyament de la terra i l'afluència excessiva a les grans ciutats constitueixen un dels problemes més entrebancadors de la demografia i administració local.

A resoldre'l podria contribuir el servei militar muntat d'altra forma o totalment suprimit, car l'ordre públic de Catalunya (tenint-ne ben regulada l'immigració) en té prou, em penso, amb el bon seny i interès dels moços d'esquadra; la limitació del nombre d'hommes a servir en els cafès, hostals, establiments, magatzems i oficines: en canvi per a portar una copeta d'«Aromes de Montserrat» o un gotet de Malvasia de Sitges, per a servir a una gaia taula de noces, per a vendre vaporoses camises o rosades calcetes de dami-

sela, per a dur la correspondència d'un despatx, aneu a cercar el bell aire d'una noia i les belles mans d'una jove. Deixem que les dones facin la feina de dones, i que els homes tornin a llurs oficis. Estudiar la forma de reduir també el nombre de botiguetes inútils, car llur nombre, sempre creixent, fomenta la deserció de la terra i contribueix a l'encariment de la vida.

L'Institut Agrícola Català tindrà els laboratoris i granges experimentals, on tot català estudiós o productor podrà realitzar els seus anàlisis o proves, aprofitant la direcció o consells dels seus tècnics, i els seus mitjans d'estudi i experimentació.

5. Respecte del foment i progrés de l'indústria catalana, com ara no és ocasió propícia, ni aquest no és tampoc lloc oportú de presentar-ne el pla integral, em cenyiré a les reflexions que'm vénen:

Catalunya ha de tenir el punt, millor dit, l'ideal de posseir la fabricació industrial per a satisfer les necessitats ordinàries de tot Catalunya i de l'emigració catalana, i, en quant sigui possible, a les demandes del seu comerç normal.

Cal fer el mapa industrial de Catalunya representant-hi la distribució, la classificació, la densitat de la indústria catalana, la existent ara, la possible d'ésser instal·lada en cada localitat, la necessària o urgent en cada lloc.

Es menester alçar un inventari estadístic de les indústries existents a Catalunya expressant particularment llur relació econòmica i directiva amb els estrangers, i estudiar com se'n podria fer el rescat: puix

la dignitat i l'interès de Catalunya reclamen que ni tot ni la meitat del capital posat en una empresa industrial catalana sigui estranger.

En cap cas un estranger no podrà ésser-ne ni president ni vice-president, ni secretari, ni tesorer, ni gerent, ni primer comptable, ni contramestre, ni majordom, sense autorització individual del Parlament català; podrà, però, un estranger, entrar en la Junta directiva com vocal, o en el consell tècnic si en té el títol o la capacitat, sempre que's compleixin les normes establertes pel cas.

Les accions dels estrangers, pel contrari, en empreses catalanes, seran o podran ésser bonificades d'un tant per cent sobre els beneficis normals, perquè els estrangers col·locant-hi llurs capitals fomenten la nostra indústria, i li eixamplen els radis d'activitat.

Les noves indústries catalanes seran lljures de contribucions i afranquides d'impostos durant els cinc o deu primers anys de llur explotació, durant un període de deu anys si el Consell de la Generalitat ho creu necessari.

Catalunya, si el cas ho valia, avançarà part o tot el capital necessari a l'explotació d'una empresa nova o antiga, si el bé públic l'exigeix;

a Catalunya, si hi havia alguna indústria considerada com urgent, que ni l'iniciativa privada de cap industrial ni la de cap empresa o societat l'impulsava, serà la Comissió de Foment Industrial, qui l'impulsarà sota la direcció tècnica i administrativa d'una junta de nomenament oficial;

si Catalunya vol, ha demostrat tenir capacitat tèc-

nica i obrera per arribar a un brillant èxit en tota mena de producció industrial, des de l'avió fins al joguet d'infants: en teixits de tota mena, en maquinària de tota classe, en mobles, en colorants, en perfumeria, en conserves,... per produir no sols pel seu consum interior, més també per a l'exportació a l'exterior: hi cal només que les autoritats catalanes o les empreses particulars s'ho proposin amb pla i tenaçment el realitzin amb el concurs de llurs capitals en lloc de posar-lo en indústries o empreses estrangeres negligint les de casa nostra;

Catalunya hi guanyarà, si descongestionava de masses obreres molt denses els grans centres de població, i a tal fi millor serà que les indústries siguin repartides amb seny i estudi per tota l'extensió del territori català, valencià i mallorquí;

La legislació industrial catalana posarà en just i raonable acord els tres següents punts: a) l'honest benefici de l'empresa, limitat al tant per cent màxim legal; b) el just salari de l'obrer amb les seves assegurances socials, c) la baratura de la vida, que amb el benestar del país fa pujar-ne l'economia i el valor internacional de la seva moneda, amb tots els demés complements de la reglamentació social de les relacions entre l'obrer, l'amo i l'autoritat pública; d) caldria especialment procurar que la prestació individual i familiar del treball agrícola fos humana en les condicions i tant o més recompensada que qualsevol altra professió: això implica l'estudi acurat i la legislació més justa de la distribució de la terra i dels contractes de conreu, singularment del de mitgeria;

en assemblea general els estaments intel·lectual, industrial i comercial, junt amb el Parlament, deliberaran i decretaran el tant per cent màxim límit, com benefici màxim net, seguint per base els estudis presentats per una o varies comissions especials tècniques;

la Banca de Catalunya, tal com la tinc planejada en altre lloc, podria esdevenir un ferm suport de les empreses nacionals i particulars catalanes;

la Comissió d'Indústria Catalana d'acord amb les Conselleries d'Emigració i altres afectades, planejarà trimestralment la producció ordinària i extraordinària de la metròpoli i de les factories;

L'ús o la venda de maquinària, o d'aparells, objectes, qualsevol que siguin, de fabricació estrangera (p. ex. locomotores, motors, automòbils, màquines d'escriure i cosir, estilogràfiques, llapisos, agulles, joguets, robes, perfums...) tindrà un recàrrec del 10, 25 o 50 per cent.

Dóno per suposada la legislació social completa que ha de regular les bones relacions de l'autoritat, del patró i de l'obrer segons justícia i caritat, d'on ragi el benestar social, d'on neixi l'harmonia ciutadana.

Que les autoritats, doncs, catalanes i tots els ciutadans, cada u conforme a la seva posició i categoria, amb dalit i coratge es proposin d'imprimir una forta i constant embranzida a tota l'indústria nostrada, i Catalunya amb la seva indústria esdevindrà vigorosa, rica i gran. Per això qu'és menester desenrotllar-ne un pla integral i progressiu, i dur-lo a terme amb fermesa per etapes de quinquenis o decenis, segons el cas.

Si m'he expressat prou bé, me sembla que apareix gran i amplíssima la tasca industrial a desplegar pels catalans. Resta tant solament que tots hi posem el coll i la nostra bona voluntat, qui d'obrer, qui d'empresari, qui de tècnic, qui d'accionista, que fent-ho tots amb honor, quítia d'egoïsmes homeers, no podem dubtar-ne, triomfarem, car és veritat humana allò Virgilià (que «poden, perquè els sembla poder»). Posem-nos-hi, doncs, tots amb dalit i fe, amb unió i concòrdia. Catalans, bons catalans, amunt: tots a una per la pàtria.

6. No n'hi ha prou amb produir, després cal vendre, però amb seny i noblesa, noblesa i seny, que veiem mancar tant en els afers. I a propòsit: sovint sentirem catòlics, qui no fan escrípol ni tenen vergonya de confessar públicament qu'una cosa és el catòlic a l'església i una altra l'home d'affers. Que ho entenguin bé aquests catòlics, i s'apiguen cert que van errats: no pot ésser catòlic i home d'affers industrials, comercials i bancaris, llords. No, no!, en tot cas que es facin jueus o mahometans, que potser podran lliurar-se a tota mena d'affers sense lligams, i encara amb negocis bruts no podran ésser ni jueus ni mahometans honorats. Es paraula de Jesu-Crist absoluta i tallant: «No podeu servir Déu i el diner». Aquells catòlics, pel diner i per la febre d'or no reparen de xuglar la sang del proïsme, del germà, del seu fill mateix, i de vendre's l'ànima!

Catalunya ha d'ésser molt amatenta de no permetre que la codícia famèlica dels comerciants no els faci traspassar els límits honestos del lucre, ni comprime-

tre amb això el benestar públic. D'on se deriven dues obligacions.

La primera és la de fixar el tant per cent màxim de les transaccions comercials. en gros i en menut, tenint compte, com s'entèn, de totes les circumstàncies econòmiques interiors i llurs relacions financeres internacionals, perquè no vull pas, per ço. escanyar al comerciant honorat, que per necessitat sempre es troba a nivell inferior; el qual té dret a guanyar-se la vida honradament, però no el té pas per a volguer i poguer pujar com una carabacera—segons diu el refrà—i fer-se ric amb poc treball i en molt curt temps, a costa de les grans fatigues i de la llarga misèria del poble treballador, i de l'encariment de la vida comuna.

La segona és de determinar degudament la quantitat de productes naturals o industrials, que han de restar a l'interior pel consum propi de la nació, i la que pot destinar-se a l'exportació lliure, procurant, en l'esdevenidor, que no duri a casa nostra que per a poder menjar les millors taronges de València o les dolces cebes de Mataró; calgui anar a capitals estrangeres, on hom les paga a pes d'or.

Es tan complexa la vida i tan variades són les necessitats momentànies dels ciutadans, que veig difícil de poder suprimir l'infinitat de botiguetes i mesquins establiments. Malgrat d'això, qui sap si hom podria trobar un altre endegament d'aquest problema urbà, relacionat molt d'aprop amb el comerç i l'encariment de la vida. Com elements de solució potser podrien entrar-hi d'un cantó l'antic principi de les canes, val a dir, la distància entre botiga i botiga del mateix gènere.

re, i de l'altre el volum mitjà diari de caixa, que fa cada establiment, o sigui el nombre de clients diaris de cada botiga.

Amb això insisteixo en la necessitat d'arbitrar els procediments adequats, justos, però, per tal de rebair al mínim possible el nombre d'intermediaris, corredors, representants, venedors i revenedors, els quals amb llurs especulacions fan encarir els gèneres i torren la vida més cara, i per conseqüència natural la fan més difícil.

En canvi, si la nostra producció natural o industrial pren la força i la magnitud a que Catalunya, si volia, pot arribar, els comercants catalans, homes com són per als afers, adès per iniciativa pròpia, ara per providència oficial, podran llançar-se als quatre vents per tal de difondre els productes catalans, valencians i mallorquins, i d'importar a Catalunya, València i Balears, tot allò que per necessitat natural, ens manca. Emperò ells, si no volen ésser fills renegats de la Pàtria, es recordaran que són catalans, i que hi ha germans seus, catalans com ells mateixos, en diferents indrets del món, que suen i arrenquen de les extremitats de la mare terra, o de l'espessor dels boscos, o de la fondària de la mar les primeres matèries o els fruits de que fretura la Pàtria Catalana, per a la seva vida econòmica, familiar o industrial.

I és necessari que tot ciutadà es remembri, em cal tornar-hi, que el comerç de productes importats de l'estranger, dels quals tenim o podem tenir la suficient producció a casa nostra o en les factories catalanes, serà fortament gravat amb l'impost d'estrangeria.

De la vida comercial bé podrien sortir moltes més coses a declarar, sinò que em penso que són ja prou les dites, algunes de les quals, per poques que semblin, tenen una alta transcendència i més aplicacions molt pràctiques, si bé són per a alguns, dures de complir exactament. La Catalunya nova caldrà que al seu dia reuneixi una assemblea comercial a fi d'estudiar la legislació comercial honesta i justa, cristiana i patriòtica, car el bon regiment de la classe comercial, segons els dictats de la raó, és una de les forces més importants i eficaces per a mantenir i fer créixer l'estat vigorós i segur de l'economia de Catalunya transcendent a tots els estaments socials.

Con sia que el comerç té la seva tècnica i l'economia els seus principis, caldrà que l'ESCOLA DE COMERÇ i l'INSTITUT D'ECONOMIA es mantinguin a un nivell digne de Catalunya tant per l'excel·lència dels seus professors com per l'acuradesa dels seus estudis i pel rigor dels seus títols de peritatge, llicenciatura i doctorat.

Una pregunta encara, potser indiscreta: no fóra millor, per a la pau econòmica dels pobles, d'abolir el canvi de la moneda, fent-ne desaparèixer les oscil·lacions, pertorbadores de l'equilibri econòmic internacional, que de temps en temps vénen a provocar les guerres veritables? M'inclino a optar per l'uniformitat del canvi. Es clar, l'especulació dels banquers no s'hi avindrà, i s'hi oposarà l'avarícia dels jueus. Una altra pregunta més o menys indiscreta: és convenient que's conservi o s'aboleixi l'institució de les duanes de fron-

teres entre ciutat i ciutat, entre nació i nació? Em decanto també per la conveniència de l'abolició. Ambdós factors, a mon vijarès, són importantíssims per a l'equilibri econòmic i polític internacional.

Com suara he esmentat els banquers, em ve al pensament de dir un mot sobre la banca. Mentre no apareixi un altre sistema financer millor, el món dels negocis freturarà de la Banca, i la raó d'aquesta necessitat em dicta una lletra sobre la Banca de Catalunya, que, si havia de plaure't, bé te la podria trametre. Pel demés, no m'escau de dir menudències tècniques bancàries, que no són prou del meu ofici; vosaltres, els homes que en sou, un dia les aplegareu en la llei bancària de Catalunya, i les sancionareu el Parlament. Potser hi dic un disbarat tècnic, tu m'ho sabràs dir, mes jo creuria també absolutament necessària l'abolició del joc de banca i borsa: Allò que amb un simple canvi de papers, l'un hi perdi tant, i s'arruïni, i amb la seva ruïna n'arrossegui tants d'altres, i pel mateix fet el seu company guanyi i pugi tant, em fa mal d'ulls i m'ofega el cor: això és simplement inhumà, i l'insultació que promogui això, esdevé abominable.

7. I no res més. Bo i esperant una reglamentació econòmica, digna de Catalunya, que eixirà, si a Déu plau, de les assemblees generals preparatòries a la elaboració i sanció de la llei econòmica que haurà d'aprobar el nostre Parlament; jo m'acontento. per ara amb les senzilles suggerències que m'han acudit. Si són encerts o necieses, no sóc jo a qui pertoca de dir-ho. En tot cas, qui més hi sàpiga que més hi digui, donant el millor consell, i que cadascú hi porti el millor

fruit dels seus estudis i reflexions, de la seva pràctica i experiència, per a veritable prosperitat econòmica, que trascendeixi en el màxim benestar de la ciutat i i asseguri l'amable pau del poble català.

Ja sé que no m'esquivaràs aquesta lletra, per l'estimació que m'portes, que no pas pel seu mèrit; mes jo et demanaria i pregaria de tot cor, que reflexionessis seriament en algunes de les insinuacions fetes, i que tu amb altres cerquessiu de trobar-hi les solucions més justes i humanes, les més patriòtiques i cristianes.

P.S.—Et copio a títol de curiositat, l'elogi de Catalunya fet per Francesc M. Arouet, dit *Voltaire*; és interessant llegit amb un pic de sal de discreció crítica:

CATALUNYA SEGONS VOLTAIRE

Catalunya és un dels països més fèrtils de la terra, i un dels més afortunadament situats. Essenç tant regada de bells rius, de rierols i de fontanes, com en són privades Castella la vella i la nova, produeix tot allò qu'és necessari a les fretures de l'home, i tot el que pot afalagar els seus desitjos en arbres, en blats, en fruites i hortalices de tota mena. Barcelona és un dels bells ports d'Europa, i el país dona tot el que és menester per a la construcció de naus. Les seves montanyes estan plenes de pedreres de marbres, de jaspe, de cristall de roca: hom hi troba i tot moltes pedres precioses. Les mines de ferro, d'estany, de plom, de sal, de sulfats hi són abundants: la costa oriental produeix coral. Finalment, Catalunya pot passar-se de l'univers enter, i els seus veïns no poden passar-se d'ella... Pe-

rò, els catalans malgrat llur coratge i llur amor extrema per la llibertat, són estat subjugats en tot temps.

VOLTAIRE, *Siècle de Louis XIV* (Paris, Baudoïn 1825) t. II, p. 262-263: Oeuvres complètes, t. XXVI. Et saluda com amic i t'abraça com germà,

M., 15 novembre 1941. JORDI DE MONTSERRAT.

COMPLEMENT

Benvolgut Francesc,

Em sap greu que m'hagis demanat d'enviar-te aquest paper, car he de començar per dir-te que potser vull tractar en aquesta lletra d'allò que no entenc gens o no gaïre. T'hauràs de conformar amb el que hi trobaràs, ben encertat o no. Malgrat d'això crec que s'ho val de plantejar el problema amb tota claretat. Si no n'encertava la millor solució, tindrè al menys el consol de motivar la més justa i pràctica de vosaltres, els tècnics econòmistes catalans.

L'història del passat i les hores tràgiques dels catalans refugiats en els camps de concentració o en les miserables vivendes de França i altres països, abandonats a mercè i caprici de polítics, nostres o estrangers, potser de mala llei, em sembla demostrar abundantment la necessitat d'una poderosa «Banca de Catalunya», fundada a l'estranger, a Suïça (Genève), a Holanda (Amsterdam), a França (Montpellier), a Bèlgica (Anvers) però millor a Amèrica (New York, Buenos Aires, Rio Janeiro...) amb sucursals, però, a Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona, Madrid, Sevilla, Bilbao, Zaragoza, València, Palma... i en altres ciutats d'Espanya,

d'Europa i d'altres continents, constituïda amb una forta aportació de capitals catalans i amb participacions importants no catalanes.

Prou sabem com el factor econòmic és un element capitalíssim per a servir de puntal ferm i de palanca poderosa a sostenir o moure o redreçar les situacions difícils de la política dels estats en llurs crisis interiors relacionades amb els interessos internacionals polítics i econòmics. Es per això que una ampla xarxa d'organització financera catalana internacional potser fóra el fonament més sòlid de l'estabilitat nacional de Catalunya, contra el qual s'esbarlarien, de segur, i es farien les intrigues i maquinacions anticatalanes.

D'altra banda, arribat el moment que un furios temporal llancés de nou a l'exili les víctimes heroïques de llur fidelitat a la Pàtria, les possibilitats econòmiques de la «Banca de Catalunya» i de les seves sucursals afegides als serveis de protecció que la «Lliga d'amics de Catalunya» organitzarien immediatament en benefici dels nostres benemèrits ciutadans perseguïts per la fúria anticatalana, les entitats d'assistència que constituïrien les veritables barques de salvament i llur refugi segur enmig del naufragi.

A bon seny no hi cal llong parlar. El problema exposat, és a dir, apuntat només, és un d'aquells—me penso—que per la seva alta importància i pels seus amples serveis hem d'afrontar amb ferma mirada, i hem de resoldre amb fort dalit. Per tal jo voldria que tots els ciutadans et meditessin atentament amb noblesa hi aportessin llur veritable concurs.

J. D. M.

IV

EXPANSIO DE CATALUNYA

SINOPSIS: 1. Una il·lusió.—2. Ordenament de la vitalitat econòmica.—3. Impuls intern.—4. Les colònies.—5. Emigració sistemàtica econòmica.—6. Difusió cultural.—7. Expansió patròtica.—8. Missió de Catalunya a l'exterior.—9. Un prec.—10. Adició: La Lliga d'amics de Catalunya.

Estimat Ramon,

No sé pas si és una illusió meva, però que ho sigui o no, et tinc de dir el que penso: em sembla que les vicissituds històriques de Catalunya palesen prou clarament la necessitat imperiosa d'estudiar i dur a la pràctica lentament, sí, mes constantment, un pla d'organització sistemàtica i d'expansió nacional de Catalunya a l'exterior, fruit i producte de la seva vitalitat exuberant a l'interior. Aquesta exuberant vitalitat interior ha d'ésser, pel cas present, econòmica, cultural i patriòtica.

2. Primerament, convé, és necessari, que Catalunya ordeni i de tal guisa impulsi la seva vitalitat econòmica, que la seva producció industrial i agrícola no solament li basti al seu consum interior, sino que fins li en sobri per a establir-ne els seus mercats a l'exterior; i, a més, que pugui dependre el menys possible de l'estranger. Si volíem, prou podríem tenir una munió d'indústries, de les quals som tributaris a l'estranger, sense cap necessitat, puix no solament val aci allò de «poden perquè els sembla poder», mes encara els nos-

tres tècnics i obrers, durant el seu exili o refugi en terres estrangeres, han mostrat posseir una capacitat molt superior del que hom no creia, i els estrangers de grat o per força l'han hagut de reconèixer i lloar.

En segon lloc, pel que fa a la cultura, Catalunya ha de procurar que no hi hagi ram de tota ciència humana mancat de l'honest conreu a les nostres universitats i escoles, en les revistes i publicacions científiques mentre que, ara com ara, cal confessar de bon o mal grat, que hi tenim moltes deficiències i llacunes.

Finalment, Catalunya és menester que tingui una educació ben estructurada del ver patriotisme, i amb tots els mitjans adients i honestos i en tots els ordres ciutadans procuri mantenir-ne l'adequat caliu. Fóra bo d'estudiar les institucions i procediments, que a tal objecte tenen en exercici els altres països, i aplicar-los degudament a la nostra Catalunya.

3. Ara bé, és llei humana i natural, i no diu el proverbi, que «aon no n'hi ha, nó li pot rajar». Doncs és per ço que mal, podrà Catalunya organitzar una expansió econòmica, cultural i patriòtica a l'exterior, val a dir, a l'extranger, si la vida econòmica, si la força cultural, si el sentiment patriòtic a l'interior no responien ni a la dignitat del nom català ni a les exigències de l'hora present.

Suposada la força de vida interior, parlem ara, si us plau, de la triple expansió a l'exterior.

L'expansió econòmica catalana constitueix, al meu parer, un factor importantíssim de l'estabilitat inclús política de Catalunya. Si ella assolís formar un sistema

de nervis econòmics estesos per terres hispàniques i per la resta dels demés països, poc podrien contra la seva vida interior les insídies anticatalanes, tan freqüents i tan increïbles i tan irreconciliables. Per tal d'arribar a constituir una xarxa econòmica a l'exterior, forta i nervuda, hi cal enginy i traça, hi cal energia i constància, hi cal sacrifici i mutual cooperació dels catalans residents a l'interior i a l'exterior de Catalunya, enduts tots i guiats de la pura flama patriòtica.

4. Catalunya que no's proposi de formar colònies en el sentit geogràfic i polític d'avui, car jo considero immoral que una nació s'apoderi d'un territori qualsevol, a títol potser de protectorat (fa menester de disfreçar amb noms bonics les injustes cobdícies dels estats, es diguin com se diguin), a fi dieuen d'importar-hi la civilització europea, sense dir que ben sovint hi importen els seus vicis i l'indiferència religiosa; mes en realitat per tal d'exportar-ne les seves riqueses i els seus productes típics a vil preu, per tal d'emportar-se'n, en temps de guerra, el seu jovent per col·locar-lo en la primera línia de foc i de major perill. L'història de les colònies i protectorats ens desenganya i ens revela les realitats i les veritables intencions. I precisament d'ací han vingut algunes de les dificultats més sèries amb que els mateixos missioners catòlics han ençopegat en llur menesteri apostòlic, com ho significava Benet Pp. XV en l'encicl. «Maximum illud», i estic convençut que errem en anomenar màrtirs de la religió alguns missioners, que—en realitat—moriren a mans dels indígenes més bé en odj de la política inva-

sora de tal estat, que per odi veritable de la religió cristiana. Jo cree que el Dret Internacional sobre les colònies s'hauria de reformar enterament, puix els seus fonaments són en gran part o del tot sofisticats, són una pal·liació del lladronicí de les potències més fortes.

5. El millor, doncs, que pot i deu fer Catalunya és d'estudiar el mapa econòmic i estadístic de la Terra cercant-hi les millors contrades de productes o minerals, o agrícoles, o animals de que fretura Catalunya per a la seva vida ciutadana o industrial, i empènyer vers aquells indrets una emigració sistemàtica de catalans dirigents, tècnics i obrers, per establir-s'hi no en colònies, sinó més aviat en factories, que hi conreuin i proporcionin les primeres matèries necessàries a la vida, als mercats a les fàbriques, als tallers de la Metròpoli, i per fundar-hi alhora nous mercats de les produccions catalanes. Les autoritats i les entitats econòmiques catalanes, que dirigeixin una tal emigració sistemàtica han de presuposar d'invertir a semblant necessitat les primeres summes necessàries per a ajudar a vèncer els moments inicials, sempre ingrats i difícils de tals empreses.

Em sembla que no hi cal dir res més per ara: és una idea clara i senzilla, la qual no té altra dificultat que l'estudi serè i la seva realització efectiva. Si Catalunya planejava amb seny, i amb tenacitat duia avant al tal projecte, al voltant d'alguns anys ella mateixa assoliria una magnífica conquesta no amb armes ni dominació, sinó amb esperit i treball en terres llunyanes fixant-hi els centres productors de les primeres matè-

ries necessàries a les seves activitats industrials i comercials. Paral·lela d'aquesta tasca econòmica hauria d'ésser la moral i social dels mestres, dels metges, dels sacerdots envers els indígenes de la terra, envers els nostres emigrats. El funcionament d'aquestes factories, ajustat a les lleis de cada país, d'ordinari, podria desplegar-se sense destorbos insuperables.

Es cosa manifesta la gran cura i l'encert que caldria en la selecció del primer personal a trametre a cada factoria: potser que aquí rau el secret principal de l'èxit. Sense un personal sincerament patriòtic i veritablement tècnic, i sobre tot ben honrat, no hi cap esperar-ne un bon succès: millor fóra ni tan solament començar. L'organització interna de les factories nombroses no hauria de mancar, ni cal dir-ho dels elements i recursos de cultura, justícia i assistència social, mèdica i religiosa necessaris al personal, familiar i col·lectiu benestar. I prou sobre el concepte econòmic de l'expansió catalana.

6. L'expansió cultural pròpia de Catalunya és doble: general i especial.

El comerç editorial i tota la tècnica de les arts del llibre han posat molt alt el nom de Catalunya, ben superior al de les altres regions ibèriques. Per ço Catalunya reuneix condicions molt especials per a fer venir a les seves mans el mercat del llibre amb les principals viles d'Espanya i de les nacions americanes, aon tot o un bon nucli de la població és de parla espanyola. Singularment cal citar el llibre escolar tant d'ensenyament primer i segon, com del superior i universi-

tari. El editors catalans n'encarregarien la composició a escriptors i professors de bona anomenada en llur especialitat, procurant sobre tot de formar col·leccions homogènies, en especial pedagògiques, les quals la xarxa de les Llibreries Catalanes escamparien arreu. Un prec gosaria fer als editors: que no contribueixin a l'envermellament de la ciència i de les lletres hispàniques, i que no fomentin la peresa dels professors i escriptors amb la pruïja i neciesa de traduir-ho tot de l'alemany, de l'anglès i del francès, com si tot el que hom publica enllà del Pirineu mereixés d'ésser conegut dels espanyols. Al contrari són poques i ben contades les obres estrangeres, la traducció de les quals honora el traductor, i aprofita al país que la publica. Els professors, majorment universitaris, i escriptors en comptes de fer traduccions, que composin obres originals, les quals dignifiquin llur nom i alcin el nivell científic de la Pàtria.

El Govern de Catalunya i les entitats científiques, oficials o particulars, han de parar esment en la cooperació dels homes de lletres catalans, especialistes en algun ram d'investigació, per tal que no manquin dels mitjans econòmics o ajudes, a fi que puguin lliurar-se, sense angúnies domèstiques, als alts estudis d'investigació literària, filosòfica, històrica, arqueològica i científica, com velem que poden fer-ho en altres països. En particular ens convindria tenir les escoles de Roma, d'Atenes, de Jerusalem, Calcutta, Rabat... amb l'objecte de no veure privades les lletres catalanes d'especialistes en estudis romans, grecs, bizantins, orientals, asiàtics, americans... D'on ve que Catalunya

no ha de deixar perdre les oportunitats d'intervenir en el moviment científic internacional, delegant els seus especialistes i professors als Congressos, i trametent-los a fer conferències en les càtedres universitàries o en els cercles literaris o en els salons acadèmics. I fóra bo que els nostres homes de ciència que sentissin l'esperó de la dignitat pàtria trametin a revistes i anuaris d'alta tècnica o especialització algunes de llurs dissertacions o memòries. Ens cal només esfullejar els anuaris universitaris o els catàlegs bibliogràfics (d'Alemanya, Anglaterra, Bèlgica, Estats Units, França, Holanda, Itàlia) per a convèncer-nos del que en punt científic, no tenim i podriem tenir, si volíem. Si aquest és el nivell cultural, que jo somnio per a la nostra Catalunya, hom endevina fàcilment la noble ambició, que hauria de bullir en els cors catalans, de portar l'exuberància de les lletres catalanes enllà del món, on bateguen pits de fills o d'amics de Catalunya. Es gran dol que no solament el govern de la Generalitat no havia organitzada la xarxa convenient de difusió cultural arreu de la terra, aon ha arribat el nom català, mes tampoc els que assumiren (que ningú els hi havia dada) la representació de Catalunya en terres d'exili o de refugi, no volgueren escoltar les suggerències en aquest sentit mateix, que els foren presentades, pel juliol de 1939, amb ocasió del Congrés internacional de París per a l'assistència dels espanyols refugiats.

L'expansió cultural catalana a l'exterior importa: primer de tot, la fundació d'escoles i liceus; si més no, de lliçons de llengua, literatura, història, art i folk-

lore català en les poblacions on hi ha nuclis importants de catalans;

segon, la penetració de la nostra cultura en les universitats i acadèmies per mitjà d'alts estudis filològics, literaris, històrics, artístics professats en càtedres especials, fundades en les universitats i escoles o instituts superiors;

terç, l'organització de cercles de conferències o publicació sistemàtica d'articles en la premsa diària i periòdica;

quart, la tramesa fixa i constant de totes les publicacions de Catalunya a la Biblioteca Nacional de París, a la Biblioteca Apostòlica Vaticana, del Congrés de Washington, del Museu Britànic de Londres, de l'Hispanic Society de New-York, a la Biblioteca Universitària de Toulouse, Montpellier, Louvain, Antwerpen, München, Harward..., i a altres entitats per intercanvi de publicacions;

quint, l'invitació de professors estrangers de venir a Catalunya a fer conferències o cursos de llur especialitat, i de jovent universitari a seguir cursos d'istiu professats a Montserrat: música sagrada, litúrgia, estudis bíblics i teològics; a Ripoll: folklore o filologia romànica; a Barcelona, Palau de la Música Catalana o Conservatori: música general; Institut d'Estudis Catalans: llengua i literatura catalana, bibliografia, història, art de Catalunya...; a Tarragona: història eclesiàstica; a Vich: art cristiana; a Poblet, Santes Creus...

Em sembla qu'és prou suficient aquest sumari a fi de fer copsar l'intensitat cultural que representaria la realització d'aquest pla i programa. Que tothom, doncs,

que pugui, hi posi el coll, segons la pròpia capacitat, o segons la pròpia obligació, car és una labor que suposa la mútua intel·ligència i les altes mires de la Conselleria de Cultura, de la Comissió de Propaganda i de l'Associació dels Amics de Catalunya, com també dels homes de lletres i de les entitats literàries de dins i de fora de Catalunya. Les particularitats més especificades i concretes són més pròpies dels programes o prospectes o cartells.

7. D'una assenyada organització econòmica i cultural neixerà naturalment una bella florida d'expansió patriòtica, sense esdevenir, però, partidista. Si les autoritats oficials i les institucions privades de Catalunya, a les quals de llei pertoca, verifiquen l'expansió catalana econòmica i cultural indicada, hauran posat els millors elements per a recollir els fruits d'aquell noble patriotisme, que tots els ciutadans d'una pàtria necessiten per a estimar-la i per a servir-la, si era menester fins al sacrifici, com és degut. Amb tot això, cal afegir-hi encara una ordenada propaganda, la qual ajudi a formar i mantenir l'amor sagrat de la Pàtria en el pit dels seus ciutadans. Emperò requereixen un especial conreu del sentiment patriòtic aquells ciutadans, als quals la necessitat pròpia o el mateix servei de la pàtria imposa una residència llunyana de la metròpoli, car llur patriotisme és combatut i refredat per moltes circumstàncies, que hi concorren i fora cosa llarga de descapdellar ací.

8. Per-al cas present en tinc prou d'indicar que tan el govern de Catalunya, com les institucions de Propa-

ganda i acció catalana, d'acord amb els Casals Catalans, amb les Llibreries Catalanes i amb altres entitats interessades hauran de promoure i organitzar escoles, curssets, lliçons i conferències; publicació i difusió de cartells, imatges i llibres; festivals del nostre folklòre, música, danses, exposicions, que facin vibrar l'ànima catalana, que portin escalfç al cor dels catalans arreu del món... Hom prou comprèn que's impropri del moment el definir en concret el programa de la propaganda i expansió patriòtica a realitzar, puix és cosa que en les seves particulars menudències està en funció de les persones que els incumbeix d'actuar-les, com de les circumstàncies de lloc i temps en què han d'aparèixer. El zel de tots dictarà el que hi calgui. També repetiré ací que fóra útil, necessari i tot, d'estudiar i d'aplicar a nosaltres, amb les modificacions discrecionals, els mètodes i les formes com diverses nacions tenen muntada la propaganda i l'expansió patriòtica a l'estranger.

Em sembla qu'és ben bé prou el que vinc d'escriure, a fer capir l'abast i la transcendència de la triple expansió de Catalunya, econòmica, cultural i patriòtica. Si suposem que Catalunya és una nació desorganitzada i sense enllaç, sóc el primer de reconèixer que el programa exposat ensopegarà amb destorbs i entrebancs insuperables. Mes si la nostra Pàtria viu estructurada i constituïda, com és de raó i deure nostre, serà planer, amb tal que no hi manqui ni la bona voluntat ni l'esperit coordinador de tots, car tothom sap que «el sant amor de la pàtria dona coratge». Però Catalunya, i tornaré al mot inicial, mal podrà organitzar digna-

ment i amb utilitat una expansió econòmica, cultural i patriòtica exterior, si la vida econòmica, si la força cultural, si el sentiment patriòtic a l'interior, val a dir a la metròpoli, no responia ni a la dignitat del nom català ni a les exigències o a l'inspiració dels sengles moments.

Suposada, doncs, la preparació interna de Catalunya a complir la seva missió a l'exterior, és menester que les seves autoritats en primer terme, i en segon lloc els ciutadans, a mida de l'estament i de les condicions personals pròpies, meditin profundament i facin seriós consell i emprenguin, amb gran dalit, d'extendre l'activitat i influència de Catalunya en les altres terres hispàniques, en les nacions europees i en els continents americà, asiàtic, africà i oceànic.

9. No puc cloure aquesta lletra abans d'adreçar-me amb un prec intensíssim a tots els homes de Catalunya tan públics com privats, tan presents com venidors, perquè examinin i esmenin el contingut d'ella, i finalment prenguin una considerada i ben decidida resolució d'obrar de la manera més pertinent i eficaç, sense ajupir-se als entrebancs ni espantar-se de les dificultats.

Que els meus braços s'extenguin a tots els catalans i amics de Catalunya, per tal que aplegats tots en la germanor d'un cor i d'una ànima, i corejada en immensa i gloriosa sardana «La Santa Espina» i la pregària de l'emigrant «Dolça Catalunya, pàtria del meu cor», surti vibrant del nostre pit i ressoni arreu del món, ara més que mai,

Visca Catalunya! Visca Catalunya lliure!

M. 18 oct. 1941.

JORDI DE MONTSERRAT.

ADICIO

10. «Lliga d'Amics de Catalunya». Es un pensament que raja espontani de diversos tocs fets en diferents lletres. Amb sol esmentar-la n'hi ha prou—em sembla—per a copsar-ne i admetre'n l'importància. El seu objecte d'ell mateix es fa entenedor: lligar i estrènyer les relacions mutuais des catalans amb els amics que tenim en els diversos països aon hi ha fills de Catalunya, i procurar de fer créixer el nombre dels seus socis. En cada localitat aon habiti un nombre suficient de compatricis, hom procurarà de constituir-hi una comissió de naturals i catalans, que vetlli i conreui els interessos catalans i els seus, relacionats amb els nostres. Aquesta comissió, entre altres coses maldarà de promoure el conreu de la cultura nostrada per mitjà de conferències, lliçons i llibres, del folklore català celebrant festivals de poesia, dansa i música catalana.

França, Itàlia i altres nacions tenen reglaments, que regeixen la marxa de semblants associacions, molt ben encertats. Caldrà estudiar-los atentament i adaptar-los a les nostres necessitats i al nostra terannà.

Aquesta institució pot radicar o en la Llibreria Catalana, o en el Casal Català, o en una estança independent. I prou: el demés que hom podria dir, pertoca a la Conselleria de l'Emigració.

V

CULTURA DE CATALUNYA

SINOPSIS: 1. Preliminar.—A. Ensenyament de la cultura.—2. Ensenyament elemental.—3. mitjà, —4. superior.—5. Llibres de texte.—6. Lliçons d'especialistes.—7. L'Estat i la llibertat d'ensenyament.—B. Conreu de la cultura.—8. Acadèmies.—9. Observacions.—10. Altres societats culturals: les biblioteques.—11. Museus.—12. Institucions culturals.—13. Institucions mixtes.—14. Fi.—15. Escolli: A, del Turisme.—16. B. la «Lliga del Bon Mot».

Venerat Mestre,

Em pregueu que us descapdelli amb tota franquesa les línies generals del meu pensar sobre la cultura de Catalunya, tal com jo la somnio. Molt em demaneu. Majorment que en aquest punt i lloc, que som, no tinc a meu abast els mitjans de informació per a fer amb la deguda exactitud i justesa una mirada retrospectiva al passat de la cultura catalana. Amb forta raó el nostre gran rei Pere pogué cantar aquell airós himne a la nostra Pàtria «gloriosa dicta sunt de te, Catalonia», que vol dir, «glorioses coses són estat dites de tu, Catalunya»: glòries marcides per la funesta opressió del dominador, la qual eixugà l'inspiració dels poetes i artistes, tallà la volada dels pensadors i científics, emussà la ploma dels escriptors i literats, dels filòsofs i teòlegs, dels juristes i historiadors. Però si la gelada cremà els fruits, la sava romaní a dins de la soca, i l'arbre havia de rebrotar amb tanta o major vigoria de botons de flors i de fruits.

Es per això que si Catalunya fou gloriosa per la seva anomenada en les arts i ciències, en l'història i literatura, en la judisprudència i teologia, pot tornar a

ser-ho, volgüent ella, és a dir, volgüent els qui són portats de l'ideal científic i volgüent ensems tan les autoritats catalanes com els ciutodans amadors de la cultura.

Faré, doncs, resposta a la vostra demanda repartint aquesta lletra en dues parts parlant en la primera de l'ensenyament i de l'estudi de la cultura, i en la segona del conreu mateix i de les obres de cultura.

A. Comencem, si us plau, el primer punt.

2. Sobre l'ensenyament primari o elemental poc n'he de dir per ésser cosa ben manifesta. Cal, però, remarcar

a) que Catalunya no pot tenir analfabets. Per tal és menester sancionar tots els pares negligents en portar els fills a l'escola, la qual ha d'ésser obligatòria per a tots els nens i nenes catalans, valencians i mallorquins de 6 a 7 anys fins als 12 a 15. La negligència individual o l'egoisme familiar dels pares rau en gran perjudici dels propis fills i de la nació.

b) Catalunya és menester que tingui escola o escoles elementals en totes les viles de la seva jurisdicció. Les classes no poden ésser massa nombroses, de forma que els mestres no abastin per atendre degudament els exercicis de tots els escolars. En general, cap professor no tindrà més del voltant de 30 a 40 alumnes en una sola classe. El nombre, doncs, de professors serà augmentat a proporció de l'augment dels escolars nois i noies.

c) Catalunya, que amb el seu Consell de Pedago-

gia i la Protectora de l'Ensenyansa catalana havia iniciat un sistema d'escoles ple de belles esperances i de primícies de bons fruits, farà bé d'estudiar els mètodes veritablement pedagògics d'altres països i d'afegir-los, adaptats, a les experiències nostres per tal de fer-ne pujar l'èxit.

d) Els locals destinats a les escoles cal que responguin a les altes aspiracions de la Pedagogia catalana, i convé que no en desdiguin el material escolar, el mobiliari, els mapes, els llibres, els quaderns..., a emprar-hi. La netedat, l'ordre i el bon gust exerceixen una forta per més que insensible eficàcia educativa en les habituds presents i futures dels escolars.

e) L'ofici i la professió de mestre ha d'ésser i de merèixer la màxima estimació de Catalunya, i per això i per qué és una ocupació fatigosa i abnegada Catalunya procurarà fer tot l'esforç possible a fi que la retribució del mestre no sigui esquifida i magra, ans bé llarga i honesta.

f) La realització de totes aquestes aspiracions pedagògiques representa una grossa summa de diner, que Catalunya esdevindria suïcida si tractava de regatejar-la. L'infant i el jove català són els tresors més preuats de Catalunya: i llur formació, òptima, cal que sigui l'aspiració màxima de les autoritats i de tota la població catalana.

g) Si Catalunya esdevenia un estat lliure, no hi ha dubte que l'ensenyament a les escoles elementals fóra fet amb català; mes si esdevenia regió autònoma dintre l'Estat espanyol, la primera condició de bona entesa, sense la qual no hi hauria res a fer, és el reconèixer

necessari que la llengua catalana sigui la de totes les escoles primàries. Aquesta ha d'ésser la primera batalla a guanyar a Madrid; totes les demés prerrogatives atorgades de l'Estat espanyol a Catalunya autònoma sense l'ús del català en l'ensenyament primari independent són irrisòries i nul·les o molt secundàries: són una befa i una gran injustícia feta al poble català.

h) I per això mateix tot pare de família, català, qui a casa seva vulgui o permeti que algú, el que sigui, parli als seus fills ordinàriament una altra llengua fora de la catalana, serà tingut per un mal català, car fa els seus fills catalans bords.

i) Dat que la majoria dels nens i nenes són catòlics, si entre el mestre i el rector de la parròquia hi havia l'acord convenient, es podria donar a l'escola l'instrucció religiosa que estalviés les escoles parroquials, que potser són necessàries en altres països.

3. Respecte del segon ensenyament, o mitjà, m'acut per dir, que,

a) al meu parer, Catalunya en treuria més bé que mal, si el major nombre possible de joves catalans passessin per les aules de la segona ensenyansa, no perquè tots tinguin de ternenar els estudis i treure el títol de batxiller, sinó perquè entre els 15 o 20 anys emprenguin un ofici o professió preparats amb una més ampla cultura, car diu «que el saber no ocupa lloc». El nostre jovent hauria de rebre i retenir les línies de la formació general, però ben apreses i precises: a fora enfarfecs, que carreguen de vanitat, i fan xerraires.

b) Aquesta ensenyansa mitjana podria variar entre

les escoles del batxillerat i les del comerç, de música, de pintura, d'esculptura, d'agricultura (ramaderia, avicultura, tipografia, gravat, enquadernació), d'arts i oficis... Parlo de nois i noies.

c) Cal aplicar al segon ensenyament, i amb doble raó, les observacions fetes més amunt, n.º 2, i com sia que la major partida dels nois i nenes catalans són batejats i catòlics, llevat del cas que els pares o encarregats d'algun noi en reclamin l'exempció, sota llur responsabilitat,

d) Els directores d'aquest establiments, d'acord amb les autoritats eclesiàstiques, procuraran que una persona competent hi faci lliçons més altes i més complertes de religió, moral i apològica.

e) Els professors de segona ensenyansa han de posar gran cura de no tancar imprudentment les portes de l'Universitat o Escoles Superiors a joves que han tingut un batxillerat no prou lluit, puix de vegades, o per defecte dels mateixos professors o per un retraç de maduresa en el deixeble (n'hi ha que evolucionen ben grans) riscarien de privar de talents molt singulars i útils a la cultura pàtria.

f) Caldria considerar molt atentament quin ha d'ésser el batxillerat a preferir, és a dir, entre el que dona la preponderància a l'estudi dels clàssics grecs i llatins, i el que dona la preponderància als clàssics nacionals antics i moderns. Potser hom podria distingir: els joves que senten el gust per les humanitats es lliuraran a l'estudi del llatí i grec clàssic i a l'anàlisis gramatical i literari dels autors grecs o llatins, sense oblidar de fer el mateix amb els autors clàssic vernacles; els altres

estudiants qui sap si en tindrien prou per a llur formació literària amb un estudi anàlisi i imitació dels clàssics catalans vells i nous, perquè entre ells n'hi ha certament de molt insignes per llur bon gust, per llur justesa d'ordre per elegància d'estil, tant o més que molts autors de l'antigor llatina o grega.

4. L'ensenyament superior és el que després del mitjà i elemental dona la darrera forma a l'home de ciència o al professional tècnic. Els dirigents culturals de Catalunya que prenguin a les mans l'«Orbis Litterarius» o el «Minerva» per tal de constituir el quadre integral de les disciplines humanes a professar en el conjunt dels establiments docents de Catalunya. Els centres catalans per a l'ensenyansa de tots els coneixements humans assolirien la màxima eficàcia, si, dotats d'un règim interior autònom, propi de cada u, s'agrupaven reunits moralment formant un cos orgànic integralment articulats per l'unitat de direcció acadèmica, i per la coessió interna del personal docent. Les diverses facultats de Teologia, de Lletres, de Dret, de Ciències, de Medicina..., les escoles superiors de Ciències polítiques i socials, de Comerç, d'Arquitectura, del Magisteri, de Propaganda i Periodisme, d'Agricultura, de Mines, de Ponts i Comunicacions, d'Oceanografia, de Marina, de Belles Arts..., podrien ésser instalades cada una en un edifici diferent i propi o en diverses localitats, i tenir llur degà, o director, o president propi amb el seu consell acadèmic particular. La reunió moral de totes aquestes facultats, instituts i escoles constituiria l'Universitat de Catalunya, jeràrquicament regida per un

consell superior universitari integrat pel degà o president o director de totes i cada una de les facultats, instituts o escoles. En un d'ells recauria d'ordinari l'elecció del rector de l'Universitat, càrrec per sis anys prorrogables. El Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya fóra el Canceller universitari. D'aquestes autoritats acadèmiques, Conseller, Rector i Consell universitari dependrien els col·legis o liceus de l'ensenyament mitjà, i les escoles de l'ensenyansa elemental. El president del col·legi de professors de segon ensenyament, el del col·legi de mestres d'ensenyament elemental i el president de l'associació de professors i mestres d'ensenyament lliure col·legial o privat fóren membres nats del Consell universitari, en el qual ostentarien la representació dels interessos de llur classe, segons un reglament propi.

L'examen i la comparació dels mètodes pedagògics i dels plans escolars seguits en les més acreditades Universitats, Escoles i Liceus indicarien prou la selecció a fer en les normes d'ensenyansa que més s'adiuen a l'Universitat a Escoles de Catalunya. Si els catalans volíem, podem emular el nivell d'estudis dels països més avançats, car tenim qualitats meridionals i nòrdiques alhora: per consegüent de no arribar-hi, nostra en serà la culpa i la responsabilitat.

Per tant resta només: a) que l'Estat català hi destini el presupost convenient; b) que els ciutadans adinerats hi contribueixin amb llurs deixes o fundacions per a beques, càtedres, laboratoris i biblioteques; c) que facin igualment els municipis, les institucions culturals, i patriòtiques i religioses, i les agrupacions profesio-

nals procurant que tals deixes siguin durables no transitòries; d) emperò l'ideal fóra que l'Universitat de Catalunya amb el temps i gràcies a les fundacions perpètuas i a altres arbitris pugués finalment desfer-se de la tutela econòmica a voltes arbitrària de l'Estat. Volent, s'hi pot arribar.

5. L'Universitat de Catalunya reportaria gran profit a la cultura catalana i glòria proporcionada a la Patria, si es proposava, i poc a poc realitzava, la composició original i l'edició dels llibres de text propis de les matèries de cada un dels tres graus d'ensenyament inferior, mitjà i superior; llibres (potser anònims?), revisats per comissions tècniques, editats en tiratges relativament curts, a fi que els professors puguin millorar-los constantment i tenir-los sempre al dia. Els llibres de text han d'ésser una clara síntesis i exposició integral científica de tota la matèria, que comprenen, ni són lets per a exposar-hi les idees personals i encara discutibles que no són del domini general. L'exposició i defensa de teories noves i d'idees personals és pròpia de publicacions sàbies, revistes i anuaris: en tot cas, i com cosa molt rara, podran entrar en el llibre de text com apèndix o nota, i no poden fer part de la matèria d'exàmens.

Cada professor durant el curs acadèmic haurà d'explicar tota la matèria que li és assenyalada, i és objecte d'exàmens. Pertocaria no a l'arbitri de cada catedràtic, sinó al Consell universitari, a proposta de cada facultat, el determinar el cercle (que cada cinc anys sofrirà una revisió) de qüestions pròpies de cada curs, que haurien d'explicar els sengles professors o llurs auxiliars, i les

que fóren objecte d'examen anual, i final de carrera per a la llicenciatura, i les complementàries per al doctorat procuraran que els alumnes rebin en les aules universitàries un cos de doctrina orgànic i harmònic, que els dongui una integral i suficient competència amb sòlida orientació en llur carrera. Es intolerable que els alumnes hagin de preparar-se tractats sencers, perquè el professor no els ha explicat bé a la càtedra. Unicament a les facultats superiors podria ésser permès, potser aconsellat i tot, al professor d'extendre's llargament un, dos i, de vegades, tres mesos en descapdeilar i aprofundir amb tot l'aparell d'investigació científica un punt fundamental de la matèria, explicant la resta per via de corolaris en els mesos que manquin de curs. Això fet conscienciosament té dos avantatges importants: el primer és que els alumnes, sota la direcció del catedràtic, s'avesen als tecnicismes de l'investigació científica pròpia del ram; el segon és que els professors, especialment els més joves, adquireixen, poc a poc, i per les sengles parts, un domini personal minuciós de tota llur assignatura o especialitat. No cal dir que en els tres graus d'ensenyança i segons la capacitat dels deixebles, els catedràtics, personalment, ajudats, però, de llurs auxiliars, els exercitaran en seminaris de treball, en disputes, actes, conferències, acadèmies, declamacions, recitals, certàmens, invitant-hi de vegades el públic. Cal exercitar particularment els alumnes que hi tenen alguna dificultat especial, car els alumnes no són per a fer lluir al professor, ans bé ell ha d'ésser per a habilitar els seus deixebles.

6. Sovint les facultats o escoles invitaran especialistes, nacionals i estrangers, a fer conferències, i millor curssets monogràfics. I per tal com n'hi ha, que infatuats de llur anomenada, gosen presentar-se a dir algunes vulgaritats, hom els farà avinent par endavant amb belles paraules, que les seves conferències seran taquígrafiades i fetes públiques, potser impreses.

Entre les tesis del doctorat o de la llicenciatura n'hi ha que no tenen cap altre objecte (potser són fetes d'en-càrrec) que el d'un requisit per a aconseguir el títol professional; n'hi ha, però, d'altres que són, en algun sentit, una veritable aportació científica. Totes, cert, han d'assolir un grau tècnic mínim i suficient a manifestar i capacitat acadèmica del qui aspira a la llicenciatura o el doctorat. De cada una de les primeres se'n conservarà arxivat a la respectiva facultat un exemplar escrit a mà i de bona lletra (en paper de barba i bona tinta) portant el títol, el nom de l'autor, l'any de presentació, qualificació merecuda dels professors i llurs noms, i constarà registrada en un catàleg o llista a ús de la biblioteca de la facultat o escola; les segones seran editades dins la «Col·lecció de tesis publicades per l'Universitat de Catalunya».

Endemés, l'Universitat publicarà l'Anuari General i les Memòries, i cada facultat, institut o escola superior editarà una col·lecció d'investigacions científiques de la pròpia especialitat i potser una revista trimestral per a estudis de més curtes dimensions, notes, exàmen de llibres, bibliografia crítica, cròniques científiques...

Mensualment cada facultat, escola, liceu o col·legi celebrarà reunió de tots els professors, enviant-se'n

còpia de l'acta al secretari de l'Universitat i al secretari de la facultat, del col·legi de professors o del col·legi de mestres; trimestralment el Rector de l'Universitat celebrarà consell universitari, al qual participaran el president o degà de cada facultat o escola superior, i el rector de cada liceu; anualment l'Universitat celebrarà assemblea general segons un reglament a determinar. Serà enviada al Conseller de Cultura l'acta del consell universitari i de l'Assamblea general de l'Universitat, i l'una i l'altra, a no intervenir-hi en algun cas resolució contrària, fóra bo que fossin publicades íntegres en la crònica de l'Anuari de l'Universitat. Tots els professors, en exercici o jubilats, i els antics alumnes doctorats, tenen el dret de presentar al consell universitari i a l'assamblea general llurs mocions, els alumnes presents exerciran igual dret, passant, però, llur moció, signada al menys per deu condeixebles, al secretari o degà de la pròpia facultat.

He de remarcar que als mestres d'estudi, als professors de liceu i als catedràtics d'Universitat cal assegurar la jubilació a l'edat legal, i ha d'ésser efectiva per mor d'évitar la caducitat dels professors, que generalment rau en perjudici dels alumnes: sols en algun cas molt especial el consell universitari podrà fer excepció a la regla general. També és honest que disfrutin de les organitzacions socials establertes per altres estaments o professions, com la sindicació o gremiació, la cooperativa, l'assistència mèdica, farmacèutica, clínica, assurances...

7. En aquest esquema he esboçat la funció docent

de l'Estat Català, com jo la voldria, i, prou s'entèn, no la vull pas privativa: car el deure que tenen les autoritats catalanes de promoure la cultura docent, no els dóna el dret de privar cap ciutadà de la llibertat d'ensenyar, que tothom té, mentres n'acrediti la competència sia amb títol acadèmic, sia d'una altra forma equivalent; ni tampoc els dóna la facultat de privar els pares del dret de triar per a llurs fills el mestre o l'establiment docent, oficial o particular, acreditats però davant la llei segons les normes acadèmiques i escolars. Això no lleva, ans bé suposa, que l'autoritat pública, en vises al bé comú, tingui:

1er. el dret i el deure d'exigir de tot mestre o el títol o el comprovant de la seva aptitud per a ensenyar una matèria determinada, com d'exigir les condicions higièniques i pedagògiques, prescrites en les lleis escolars, a tots els establiments d'ensenyança, públics o privats;

2on. el dret i el deure d'inspeccionar els mètodes d'ensenyament, i els textos emprats, igual que l'aprofitament obtingut pels alumnes;

3er. el dret i el deure de determinar la mútua distància de les escoles i col·legis, per tal que no es facin una desigual competència, sense privilegis de canes jesuítiques contra canyes fraresques, que hi valguin.

I els uns i els altres, mestres oficials i particulars, col·legis laics i religiosos, cal que vulguin persuadir-se que una semblant intervenció de l'Estat, exercida per ell, ben entès, amb seny i discreció, ensems que amb justícia i rigor, d'ordinari faria molt més bé que no pas mal a les escoles, oficials o lliures, laiques o religioses,

Ben lluny de tots les renunciés i envejes, les competències i els privilegis, i principalment la maledicència, les vils maniobres i els mancaments jesuítics a la caritat.

Si Catalunya, amb idea i tenacitat, alçava el nivell de la funció docent a la línia on l'he pujat, podria estar-ne satisfeta i orgullosa, i faria enveja a moltes nacions de les que es creuen més avançades. El bon sentit em dispensa de baixar a particularitats de realització tècnica, més pròpies d'un reglament. Cal venir, si us plau, al segon punt, que per a tractar-lo segons la seva importància reclamaria un llarg estudi.

B. Si els organismes docents tenien la vida i el temps que suara he indicat, serà fruit natural i espontani l'esplet de producció cultural en tots els ordres i en tota guisa de manifestacions: a condició, no obstant, que els autors de les obres culturals trobin ara, en l'Estat, ara en el públic, aquell aculliment i ajut, que la vida humana necessita. Fora impertinent i llarg de tocar tota mena d'expansions culturals: n'hi haurà prou, me penso, amb parlar d'algunes que fan més al cas per a portar-hi algun punt meu d'ovir.

8. Les acadèmies, que siguin les primeres. Jo les considero, no com un petit cenacle d'una vintena o quarantena d'immortals, marcits ja i arran de la mort, vestits de vert o de color de carabaça, i cenyits d'un espasí, per a matar els cucs de la pròpia tomba, que s'apleguen a fer tertúlia literària. Amb quina utilitat? Tret que cobren la dieta acadèmica, crec que sovint ens costaria

prou de trobar-la. Considero, doncs, pel contrari, una acadèmia literària, científica o artística, com un veritable rusc d'abelles, que fan tasca positiva en el ram propi. No negaré tampoc que les acadèmies haurien d'ésser la consecració no de la sang blava, o groga, sino del mèrit científic, literari, real i de tothom reconegut, dels membres acadèmics. Emperò, si les acadèmies es concreten només a aquesta finalitat, val més dir que es converteixin en panteons d'homes il·lustres. Les migrades excepcions corroboren aquesta opinió.

Per això sóc de parer que les acadèmies literàries convindria que fossin integrades de dues categories de socis, és a dir, de membres i d'agregats: els socis membres fóren elegits pels mateixos membres en nombre limitat a títol principalment de mèrits científics veritables i com dirigents de l'Acadèmia; els socis agregats fóren elegits i admesos pels membres o per l'ur propi motiu, o bé a sol·licitud del candidat, després de presentada en sessió pública i reconeguda com de veritable mèrit una memòria o dissertació adient al caràcter de l'Acadèmia. Tots els socis, membres i agregats, tindrien el dret d'assistir i prendre part en les sessions de l'acadèmia, i de presentar-hi memòries i notes. Les acadèmies constituïdes de semblant manera, representarien un constant foment i un progrés real de la cultura, per l'interès de les comunicacions, per l'importància de les memòries i per la sèrie de publicacions.

Diré, ara, uns mots sobre les principals acadèmies.

9. a) L'ACADEMIA DE LA LLENGUA CATALANA, primer de tot, hauria d'establir el catàleg dels

manuscrits i de les edicions estampades dels escriptors catalans; segon, feta la fotocòpia en el sistema de pel·lícules, procedir a l'edició crítica dels escriptors catalans; terç, un cop publicada l'edició crítica total d'un autor, buidar-ne el lèxic constituint-ne la morfologia, la semàntica, la sintaxis, l'ortografia i l'estil; quart, mentrestant els acadèmics de la comissió filològica i fonètica farien avançar l'inventari del llenguatge català antic i modern, escrit i parlat; quint, el lèxic dels escriptors antics i moderns tinguts per clàssics i el recull del llenguatge parlat, donarien finalment el «Diccionari de la Llengua Catalana»; sisè, després vindria la «Gramàtica de la Llengua Catalana»; setè, la «Gramàtica Històrica de la Llengua Catalana»; vuitè, l'«Història de la Llengua Catalana»; novè, l'«Història de la Literatura Catalana»; desè, estudis sobre la Llengua Catalana; dotzè, «Revista de Llengua i Literatura Catalana»... Res no cal dir de l'acurada tècnica i del rigor científic que hom exigiria en la preparació i edició d'aquests treballs, segons la naturalesa de cada una de les desudites obres. Hi ha feina per anys i per a moltes mans.

b) L'ACADEMIA CATALANA DE L'HISTORIA vindria com treballs immediats, primer, l'organització, restauració i catalogació dels arxius de Catalunya, públics i particulars; segon, l'inventari dels còdexs manuscrits catalans, referents a Catalunya o procedents de Catalunya, existents fora de Catalunya; terç, l'edició crítica de les «Fonts històriques de Catalunya»; quart, el «Diccionari topogràfic de Catalunya»; cinquè, el

«Diccionari bibliogràfic de Catalunya»; novè, la «Cartografia geogràfica i històrica de Catalunya»; desè, l'«Inventari dels monuments històrics de Catalunya»; onzè, la «Revista històrica de Catalunya»; dotzè, edició de «Memòries històriques»; tretzè, la publicació de «Recull d'estudis històrics»; catorzè, la empresa i direcció d'excavacions arqueològiques a Catalunya; quinzè, missions històrico-arqueològiques al món romà, a terres gregues, a Palestina, a Síria, a Egipte, a l'Orient llunyà-asiàtic, a l'Àfrica...; setzè, l'institució de l'Escola històrica (o pensionats a escoles) de Roma, Atenes, El Caire, Jerusalem, Bombay, Pekin, Tokio, Rabat, Mèxic, Asunción...; dissetè participació en congressos i missions històriques; divuitè, organització de càtedres, cursos i conferències d'història de Catalunya en universitats i acadèmies, o escoles estrangeres; dinovè, formació de biblioteques catalanes en entitats culturals de l'estranger; vintè, catalogació i estudi dels museus de Catalunya, i dels objectes de procedència catalana custodiats en museus estrangers...

c) L'ACADEMIA CATALANA DE CIENCIA RELIGIOSA (no sé que en cap país existeixi alguna acadèmia amb aquest títol, patrocinada oficialment per l'Estat; com les altres) respon a l'ideal i al sentiment religiosos que han penetrat fonament dins el nostre poble i en les seves institucions, tant del passat com del present. Així és que a una tal acadèmia se li obra una tasca històrica, apologetica i efectiva molt ampla i transcendent: l'extensíssim domini de l'història de les religions, el cristianisme primitiu, el catolicisme migeval amb els seus heretges i cismes, amb la seva filosofia

i teologia, amb les seves creuades i ordres militars, les relacions de l'Església Romana amb les sectes, amb els estats nous, amb les institucions modernes. Totes aquestes coses plegades presenten un camp vastíssim d'activitats culturals i d'interessantíssimes investigacions, que ofereixen espais d'alta volada científica i deduccions apologetiques de màxim relleu. N'és de tant aquesta sola i breu indicació que'm considero quit i franc d'especificar tasques determinades a realitzar per l'Acadèmia de Ciència Religiosa: vull només insinuar la fundació d'un museu i d'una biblioteca especial de estudi de ciència religiosa.

d) L'ACADEMIA CATALANA DE FILOSOFIA és reclamada per aquesta manifestació cultural del pensament humà, el qual furgant en les naturaleses cerca les relacions mútues i les últimes causes de les coses. Catalunya ha tingut en aquest ram figures tan excelses com Llull, Balma, Llorens, Comelles, Turró. Les activitats de l'Acadèmia de Filosofia es desenrotllen en un ample camp doble: de l'alta especulació personal i de l'investigació històrica de les idees filosòfiques del passat. En efecte, les ciències d'observació i experimentació, entremig d'hipòtesis fluctuants, han tingudes troballes, certes i adquirides, que han d'ésser el fonament de l'explicació filosòfica de les essències o dels fenòmens de la naturalesa. Igualment els arxius ibèrics contenen gairebé una mina inexplorada de riqueses filosòfiques, les quals vindrien a llum i coneixensa pública, per a gran utilitat de les escoles, amb un treball metòdic i constant d'escorcoll, de crítica i de confrontació. Em sembla que no'm cal afegir res més per a

fer-se enterament càrrec així de la transcendència com del mètode de les activitats d'aquesta Acadèmia.

e) L'ACADEMIA CATALANA DE CIENCIES JURIDQUES, POLITIQUES I MORALS no té de menester de moltes paraules, que n'expliquin la competència i necessitat, car són prou conegudes de tothom l'extensió i les ramificacions d'aquestes branques primàries de la ciència i llur importància per a l'estudi i la solució dels gravíssims i inquietants problemes de la vida social. Aquesta Acadèmia hauria d'estar en constant activitat per a il·lustrar amb les seves llums les ànsies dels diversos sectors socials, aditant-ne la justesa o l'excès de les vibracions i dels neguits de cada moment. Ella fóra l'entitat més indicada per a fer a les autoritats pertinents la suggerència de lleis o decrets o reglaments a promulgar, que solucionin els veritables conflictes segons la norma de la justícia i de la caritat i de la raó, sense mirament humà de persones. A ella pertocaria l'organització i presidència de les Setmanes Socials a celebrar periòdicament, potser anyalment, en una població diversa de Catalunya i la publicació de les seves actes.

f) L'ACADEMIA CATALANA DE CIENCIES.

g) L'ACADEMIA CATALANA DE BELLES ARTS I DE BELLS OFICIS.

h) L'ACADEMIA CATALANA DEL COMERÇ I DE L'INDUSTRIA

tenen per objecte promoure els estudis històrics i teòrics de llur pròpia esfera, i els tècnics i pràctics que menin a un avenç i progrés nou, que serveixin a un

embelliment honest de la vida i a una millor benestar social. No caldrà repetir ací mantes de les idees expressades més amunt, car llur aplicació és prou clara.

El bon seny dictarà que les Universitats i les Acadèmies es posin d'acord respecte de les publicacions en sèrie o col·leccions.

La major partida de les activitats humanes vénen contingudes en la competència o en el cercle d'alguna d'aquestes acadèmies. L'actuació de les quals hauria d'ésser dirigida amb tanta justesa i zel del bé ciutadà i cultural, que esdevinguessin naturalment les conselleres tècniques del Parlament, del Consell, de les Vagueries i dels Consistoris Municipals de Catalunya en la preparació de les lleis, dels decrets i dels reglaments de la matèria pròpia, de forma que el vot favorable de la respectiva Acadèmia fos requisit necessari a la validesa d'una llei si no era que les quatre cinquenes parts dels vots la sancionessin, malgrat el seu vot negatiu o contrari.

g. Dues remarques hi ha a fer encara:

primera, que la constitució d'aquestes acadèmies no implica que algunes activitats culturals no puguin agrupar-se en societats o dependents d'alguna acadèmia com subseccions, o independents com la Societat d'Astronomia, l'Associació d'Espeleologia, el Conservatori de Música, l'Institut Llenguístic, Societat Geogràfica, Asiàtica, Americana, etc.;

segona que les esmentades acadèmies podran tenir vida o individual, cada una en mútua independència, o col·lectiva, formant una federació cultural amb el nom

genèric d'Acadèmia de Ciències, o d'Institut de Catalunya. Si hi valia el meu parer, jo més m'estimaria la federació de les acadèmies, car amb la suficient facilitat de moviments propis, les activitats generals podrien ésser millor dirigides i més fàcilment harmonitzades.

El sant amor de la Pàtria dóna coratge, i el noble afany de cultura desvetllarà sens dubte, una digna emulació entre l'Estat i els patricis catalans a fi que aquestes entitats científiques, literàries i artístiques no sofreixin un relentiment a causa de la migradesa o manca dels mitjans necessaris a llur digne desenvolupament. La Junta Directiva de cada acadèmia, de la seva banda, prendrà com un punt de dignitat i previsió, de fundar amb tenacitat i traça un fons econòmic suficient al marc ordinari de les pròpies tasques, no esquivades, sino conformes amb els ideals exposats i dignes del nom català.

Per tal d'evitar la rutina, penso que lluny d'ésser inútil, ans bé podria donar bon resultat una assemblea general, anyal, de totes les acadèmies i societats culturals, aon cada secretari presentaria una memòria, revisada i aprovada per l'assemblea particular, i hom deliberaria sobre les actuacions a emprendre, o sobre les deficiències a evitar.

També ací diré un altre cop que s'ho valdria de veure com funcionen i són reglamentades les acadèmies estrangeres per tal tirar-ne i adaptar-ne allò que, tornant a Catalunya després de semblant giru, eus faci més catalans.

10. Annexes o complements de les institucions do-

cents i de les societats culturals són les biblioteques, els museus i els laboratoris. Catalunya no compliria amb el seu deure cultural, si no els dedicava una gran atenció, i si no hi acudia amb el màxim ajut econòmic.

En quant a les biblioteques tenim ja una bona tradició, que cal mantenir a ultrança i perfeccionar més encara. Es part del patrimoni cultural de Prat de la Riba. La fundació de la Biblioteca de Catalunya amb la benemèrita Escola de Bibliotecàries i la xarxa de Biblioteques Populars, que ens admiren i envejen els tècnics estrangers, representa una fita històrica de la cultura nostrada. Es menester només aixemplar aquesta xarxa estenent-la fins als pobles de la plana i de la montanya de Catalunya i propagar-la en terres Valencianes i en les illes Balears.

El préstec i l'intercanvi entre les biblioteques sugereix una idea per tal de no despendre, potser inútilment, en l'adquisició de revistes, col·leccions i obres repetides: val a dir que, al meu parer, les facultats universitàries i les escoles especials haurien de fer l'esforç perquè llurs biblioteques esdevinguessin també especialitzades, i que en el seu ram no manquessin de res important, ans resultessin veritablement completes. Llavors la Biblioteca de Catalunya podria commodament atendre a l'adquisició de la bibliografia general restant, i en aquest sentit ella mateixa podria arribar a ésser igualment especial i completa.

Això ens diu també la necessitat de fer i publicar el Catàleg de les Biblioteques públiques de Catalunya, i de les privades adherents que vulguin prestar aquest noble servei als estudiosos. A la *Revista*, a. 1933, hi ha

un article que parla de la conveniència i forma d'aplegar la «Biblioteca real d'escriptors catalans», aon recollir-hi un exemplar de tot llibre publicat de qualsevol escriptor català: podria ésser una sala especial de la Biblioteca de Catalunya o en l'«Institut Català del Llibre». No'm cal dir-ne res més.

El presupost per a les biblioteques de Catalunya pujarà a una xifra molt més digna, si tant les autoritats com els ciutadans és captenien de la necessitat d'adquirir les publicacions capitals de la cultura humana: de manera que els nostres estudiosos no siguin privats dels instruments i mitjans de treball per al conreu tècnic de qualsevol branca de les coneixenses científiques, literàries o artístiques. Entre les diverses entitats culturals pertinents, Catalunya ha de procurar d'adquirir la col·lecció sencera de revistes o sèries generals i especials necessàries per al conreu competent de les disciplines humanes.

Per via de complement utilíssim, alguna entitat, p. ex. la «Biblioteca de Catalunya», o l'«Institut Català del Llibre», o la «Llibreria Catalana»... farà bé d'organitzar la «Biblioteca circulant de revistes», mitjà molt pràctic per a facilitar la lectura de les publicacions periòdiques, reduint-ne considerablement les despeses: a Tarragona, en féu temps ha un útil assaig Mossèn Josep Tolrà amb el servei establert per la «Biblioteca Antoni Agustí», sota el patronatge del Card. F. Vidal i Barraquer.

II. De museus en tenim, i alguns de ben notables entre els de la seva classe, com són el de Montjuich,

el de Pedraibes, el de Ripoll, el de Vich, el de Montserrat (cal però encara que sien ampliat): mes ens en manquen molts d'altres, complements indispensables de la cultura, que avui han de tenir els pobles. Ara bé, suposada la suficient organització dels museus generals que il·lustren les institucions i les fases històriques de l'Humanitat, jo posaria el nostre interès més particular i més urgent en fer el «Museu de Catalunya», museu especial aon tot el nostre poble emulés d'acoblar-hi els objectes històrics o arqueològics, artístics i literaris, reveladors del passat i del present de la nostra Pàtria, és a dir, les seves institucions, les seves indústries, les seves arts, les seves ciències, el seu comerç, en un mot, la vida integral de Catalunya. Tots els bons fills de la nostra gloriosa Pàtria, segons les possibilitats de cada u, aportarien a aquesta reconstrucció monumental ara els seus donatius generosos ara el seu òbol modest o magnífic. Els nostres articulistes i els nostres conferenciants feren una obra excel·lent de cultura patriòtica, si insistien davant del públic en que els poseedors d'obres d'art, d'objectes arqueològics, d'edicions rares en facin noblement donació a les institucions públiques catalanes, en benefici general de la cultura, sense permetre el risc, que sien venuts pels seus hereus o miserablement perduts, o fets malbé. A Barcelona hi havia un intel·ligent obrer, amb un admirable zel de recollir objectes i llibres preciosos—ell s'enginyava per adquirir-los—i els incorporava a les biblioteques o museus de la ciutat. En canvi hi havia un veritable lladre o botxí de la cultura catalana que venia als Estats Units d'Amèrica els tresors arqueològics de Catalunya per la

vil codícia del lucre. Caldría perseguir aquests homes, com lladres de camí ral. Quants objectes preciosos, veritables tresors de l'història pàtria, són retinguts en cases particulars, els quals van finalment a perdre's o a fer-se malbé, o ésser venuts vilment a l'estranger, no havent servit de cap utilitat, per una nècigeiosia! No fóra millor qu'enriquíssin els nostres museus o les nostres col·leccions?

Museus momentanis i fugicers són les exposicions generals o especials: és gran llur eficàcia cultural i comercial, si hom les dirigeix amb seny i les prepara amb diligència: incumbeix a l'Estat de patrocinar-les llargament.

12. Per al foment i progrés de les ciències i de la indústria són factors importantíssims, més i tot, necessaris, les institucions d'observació i experimentació, tals com els observatoris astronòmics, estelars, solars, geològics, astrofísics, meteorològics amb llurs xarxes d'estacions, els laboratoris físics, químics, psicològics, fonètics, mèdics, biològics, etc. Les fortes despeses, que importen l'instal·lació i la vida de semblants centres científics, superen generalment les possibilitats econòmiques de la major partida dels sabis i especialistes, per la qual raó exigeixen el subsidi de l'Estat o de les fundacions, i per això mateix Catalunya a fi que no resti enrera, prou maldrà d'oferir magnànima el seu concurs a tan nobles empreses, que molt sovint tenen una pila d'utilitats d'ordre pràctic i positiu sumament estimables; per més que també vetllarà per que les esmentades institucions despleguin una veritable

activitat científica, el profit de la qual respongui a les despeses fetes i a les esperances concebudes. Parella activitat generalment serà millor assegurada, si depèn d'una acadèmia, o d'una associació científica, o d'una facultat universitària.

13. Tothom veu prou bé que és amplíssim el camp d'actuacions culturals extès davant dels ciutadans de Catalunya, i jo podria parar-me ací, i cloure la present lletra, ja prou larga. No ho faré, però, sense procurar abans d'atreure l'atenció a algunes institucions part socials i benèfiques, part culturals i recreatives.

a) Els establiments, per exemple, d'assistència infantil i hospicis, orfanotrofis, escoles de sords-muts i cecs, les cases d'alienats i de correcció, els asils d'ancians, etc..., no sols haurien de reunir totes les normes de l'higiene general i especial, mes encara, dins les possibilitats, l'element cultural hi entrarà com perfeccionador o mitjà de l'obra social. Com és cosa prou clara, em penso que no hi calen explicacions, que són més pròpies d'una monografia particular.

b) Igualment els furs de la cultura tenen llur alt i rigorós imperi en l'institució dels hospitals, clíniques i dispensaris; és a saber, disposició higiènica dels edificis i de les sales, tecnicisme mèdic, farmacèutic i quirúrgic, caràcter moral del personal facultatiu i assistent. Les autoritats generals, comarcals i locals de tot Catalunya haurien de tenir un punt d'elevat a gran perfecció els hospitals i totes les entitats sanitàries de la nostra terra. Les clíniques particulars no haurien de existir, car molt sovint cauen en negligència tècnica, i són, molt més sovint encara, caus de veritables lla-

drònicis: operadors afamats abusen de l'estat psicològic dels malalts i de llurs familiars per tal d'imposar excessives i desproporcionades exigències pecuniàries, d'una part, i d'altra la seva tècnica i aplicacions exigeixen uns superiors jeràrquics responsables davant dels malalts i de la societat. Això en els hospitals fóra més faedor, més ara en les clíniques particulars en gran part s'esmuny, i els abusos, de vegades, molt greus perduren sense cap sanció.

Finalment, i amb això vaig a cloure, la funció adès propulsora, adès moderadora de l'autoritat pública és menester que atenyi a un munt de manifestacions deportives, artístiques i literàries, com són l'equitació, la natació, els campionats i concursos, la gimnàstica la dansa, el teatre, la música, el cinematògraf...: les quals impulsarà o pel contrari, vedarà i tot, si calia, a mesura de l'obra ciutadana de cultura, que signifiquin. Funcions, majorment de teatre, dansa i cinematografia, indignes de la moralitat i del grau de cultura, a que deuen aspirar els pobles civilitzats, deurien ésser suspeses i prohibides sense pecar, tampoc, per excès de estretor en llur apreciació. L'Estat té el dret i l'obligació de castigar els homes corromputs o les entitats rebalxades que envileixen l'art o la cultura per a fer-ne un esquer de mals instants, per interès.

Si Catalunya amb la cooperació de tots els bons ciutadans es proposa de realitzar lentament però amb eficàcia, el pla de cultura esboçat, esdevindria ben cert un país envejable, i en una vintena d'anys ella mateixa no's reconeixeria i n'estaria justament orgullosa. La deficiència de les concauses humanes ens obliga a

pujar molt amunt el nostre ideal, per ço que el pes d'elles no els facin baixar a un nivell menyspreable i mesquí.

14. Com és comprèn, he deixat per dir una munió de coses pertinents a la cultura, les quals n'hi haurà, que voldrien veure tocades ací, o més descapdellades. Emperò amb les dites, o bé tot just indicades, em sembla d'haver fet prou, car les demés, d'elles mateixes es fan ben entenedores, o bé requereixen un descapdellament particular.

I ara deixo, tan a vós com als altres més competents, que no sóc jo, que esmeneu les meves errades, i que a les meves omissions vulgueu afegir els vostres complements. Esguardem les manifestacions culturals de l'estranger, estudiem-ne les formes acuradament, cerquem d'adaptar-nos-les, si ens són aprofitables i més útils, convertint-les en sang pròpia.

Amb tot el meu afecte, venerat Mestre, resto vostre per Catalunya

JORDI DE MONTSERRAT.

P.S.—Escolí A.: *El Turisme*

15. A punt d'expedir aquesta lletra m'adono que res no he dit del Turisme: se m'havia passat, tanta coinés la seva importància! Car el Turisme ben dut i la seva propaganda ben dirigida tenen a present una eficàcia ben palesa per a la difusió de la cultura nacional, i per a l'atracció de forasters, que se n'aprofitin. Val a dir que no conec prou bé les organitzacions turístiques

internacionals: és per això que no demostraré pas cap mena de preferències. M'acontentaré amb dir que el Turisme italià té una organització que'm sembla molt adequada, i fa unes publicacions de guies, mapes i cartes plegables de butxaca molt ben reeixides i a preus inversemblants, mercè als nombrosíssims tiratges. L'Estat, les societats de comunicacions, els centres esbarlívols, l'indústria hotelera, les juntes de museus... tenen especial interès en muntar degudament, en estendre amb afany l'Obra catalana de Turisme o el Touring Club Català. Les Juntes generals i locals d'urbanització haurien de concórrer a la tasca de l'Obra catalana de Turisme. I prou.

Escolí B.: *Del parlar bé*

16. Un dia jo anava pel carrer d'«Alsace et Lorraine» (Toulouse) bo i fullejant un llibre. Un clavat i sec «me cago amb D...» em distraigué de la lectura.

—Mireu el que saben fer els catalans anant pel món —vaig dir-me amb sentiment—. Tanmateix és ben trist que els catalans no sàpiguen fer cap altra cosa que «cagar-se» per tot arreu: a casa i pels carrers; sols i davant la gent; al taller, a l'oficina, al café, al sarau, al teatre, al ball, al cine; quan ploren i quan riuen; estant al sol i sota la pluja; de nit i de dia; quan són joves i a les seves veljeses. Amb quina cosa tan bruta i tan baixa es distingeix el poble català! Els diccionaris aviat ens en donaran aquesta definició més que vergonyosa: català és un home mal parlat que es «caga» en tot, per no res, a tot arreu, i davant tothom, sense res-

pecte de ningú, ni de la mainada: ja fa molt si's contèn en presència d'un eclesiàstic.

Que no'm diguin que el parlar renegaire o groller fa home. El que fa això és rebaixar l'home. Molts catalans he conegut—pocs relativament—que saben conversar, tractar llurs afers, inclús enfadar-se, si és menester, i per res no freturen ni de cagar-se, ni de dir punyefes, ni d'avergonyir el noble parlar catalanesc amb cap mena d'expressions o de paraules blasfemes o vils.

Catalans, si verament diem estimar la Pàtria; catalans, si verament volem respectar i qu'hom respecti Catalunya, llencem de la nostra boca la brutícia de la blasfèmia, la llorderia del «cagar-se», la baixesa de tota mena de mal parlar. Catalans, posem-hi esment, car no hi ha cosa que faci més fàstic que'l treure femta per la boca, ni vomitar sutzures davant la gent culta. El català que no vulgui tenir condícia del seu parlar, no hauria d'ésser admès enmig de la societat. Un home així, si vivia en societat, ens obligaria a tapar-nos el nas, i de tenir sempre a punt els bombers, que netegin les immundícies que deixa per tot arreu, on va.

Catalans per la nostra dignitat, pel bon nom de Catalunya, parlem bé a tot arreu i a tota hora. Practiquem tots la «Lliga del bon mot».

T A U L A

	PAG.
ALS LLEGIDORS	3
LLETRA I. — Raó del Cataianisme	13
LLETRA II. — Constitució de Catalunya	41
LLETRA III. — Economia de Catalunya	67
LLETRA IV. — Expansió de Catalunya	86
LLETRA V. — Cultura de Catalunya	101

ESMENES A FER

Pág na 8, línia 15, *veu*; p. 15, l. 10, *Norbert Font*;
 p. 23, l. 3, *tallat*; p. 25, l. 16, *rotllana*; p. 38, l. 26,
com; p. 47, l. 9, *consideraria la*; p. 55, l. 4, *pot*; l. 20
 a 21, invertides; p. 60, l. 19, *quàn*; p. 85, l. 29, *el*;
i amb; p. 90 l. 19, *no'n*; p. 100, l. 21, *nostre tarannà*;
 p. 112, l. 14, *la capacitat*; p. 122, l. 28, *gira, ens*;
 p. 126, l. 6, *utilitat*; p. 130, l. 8, *esbarjivols*.

El bon lector esmenarà altres petites errades.

IMPRES COM MANUSCRIT.

Imp. du Sud-Ouest, 6, rue Sainte-Ursule — Toulouse.

BIBLIOTECA DE MONTSERRAT

13020100091082

BIBLIOTECA
 DE
 MONTSERRAT

Secció **VI-8** ^D

Format **12°**

Número **850/1**